

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA
EUROSYSTEM

SPRÁVA
O FINANČNEJ
STABILITE
K MÁJU 2017

Vydavateľ:
© Národná banka Slovenska 2017

Adresa:
Národná banka Slovenska
Imricha Karvaša 1
813 25 Bratislava

Telefón:
02 5787 2146

Fax:
02 5787 1128

<http://www.nbs.sk>

Všetky práva vyhradené.
Reprodukovanie na vzdelávacie a nekomerčné účely je povolené s uvedením zdroja.

ISSN 1338-6123 (elektronická verzia)

OBSAH

ÚVOD	4	
ZHRNUTIE	5	
1 MAKROEKONOMICKÉ PROSTREDIE A FINANČNÉ TRHY	9	
1.1 Externé prostredie	9	
1.2 Domáce prostredie	12	
2 TRENDY A RIZIKÁ VO FINANČNOM SEKTORE	16	
2.1 Rastúca zadlženosť domácností	16	
Box 1 Hodnotenie rizika rastu zadlženosti domácností na Slovensku zahraničnými inštitúciami	19	
Box 2 Prečo je segment spotrebiteľských úverov dôležitý pre finančnú stabilitu?	20	
2.2 Udržateľnosť obchodného modelu finančných inštitúcií	21	
2.2.1 Vplyv prostredia nízkych úrokových sadzieb na obchodné stratégie finančných inštitúcií	21	
2.2.2 Riziko nárastu úrokových sadzieb alebo rizikových prémieí	23	
Box 3 Ekonometrická analýza vzťahu medzi klientskymi a trhovými úrokovými sadzbami	26	
2.3 Vplyv regulačných rizík na finančnú stabilitu rastie	29	
Box 4 Úrokový strop má negatívne vedľajšie efekty pri poklese aj pri náraste úrokových sadzieb	32	
2.4 Riziko likvidity sa prehľbuje	33	
2.5 Pozitívne trendy vo financovaní podnikového sektora	34	
3 ODOLNOSŤ FINANČNÉHO SEKTORA	38	
3.1 Dostatočná ziskovosť a kapitálová pozícia vo finančnom sektore	38	
3.1.1 Finančná pozícia finančného sektora	38	
3.1.2 Solventnosť a finančná páka	39	
3.1.3 Makro stresové testovanie slovenského bankového sektora potvrdilo odolnosť bánk voči nepriaznivým scenárom	40	
3.2 Aktívna reakcia makroprudenciálnej politiky	41	
3.2.1 Reakcia NBS na silný rast finančného cyklu	42	
3.2.2 Opatrenia v oblasti posilnenia odolnosti bánk	43	
3.2.3 Opatrenia zamerané na posilnenie odolnosti dlžníkov	44	
SKRATKY	46	
ZOZNAM GRAFOV	47	
ZOZNAM TABULIEK	48	

Úvod

Finančný sektor je považovaný za stabilný, ak je schopný plynule plniť svoje základné funkcie aj pri výraznejších negatívnych šokoch, či už v externom alebo domácom ekonomickom a finančnom prostredí. Stabilita finančného sektora je pritom vnímaná ako nevyhnutný predpoklad pre zdravé fungovanie reálnej ekonomiky. Národná banka Slovenska prispieva k stabilite finančného systému ako celku, pričom vykonáva najmä dohľad nad finančným trhom.

Za dôležitú súčasť prispievania k finančnej stabilite považuje Národná banka Slovenska aj pravidelné informovanie verejnosti o stabilite finančného sektora a trendoch, ktoré môžu stabilitu ohrozovať. Informovanosť a diskusia o týchto

témach je nevyhnutná najmä z dôvodu, že nielen inštitúcie finančného sektora a ich klienti, ale aj ostatné nefinančné spoločnosti svojím správaním ovplyvňujú finančnú stabilitu. Národná banka Slovenska publikuje dvakrát ročne Správu o finančnej stabilite, ktorá sa primárne zaoberá identifikovaním hlavných rizík ohrozujúcich stabilitu finančného sektora na Slovensku.

Cieľom správy je podať zrozumiteľným spôsobom prehľadnú informáciu o vývoji faktorov, ktoré vplývajú na finančnú stabilitu na Slovensku, so zameraním na najvýznamnejšie riziká pre stabilitu. Súčasťou správy je aj samostatná časť venovaná výkonu politiky obozretnosti na makroúrovni v podmienkach SR.

ZHRNUTIE

POZITÍVNE TRENDY V GLOBÁLNO M EKONOMICKOM VÝVOJI

Globálna ekonomická situácia sa v roku 2016 zlepšovala, pričom priaznivé vplyvy boli viditeľné vo viacerých oblastiach. Z pohľadu Slovenska je dôležité, že pozitívne trendy prevažovali aj v eurozóne. Výrazne sa zlepšil najmä celkový sentiment v ekonomike. Na druhej strane, oživenie v eurozóne napreduje pomerne pozvoľným tempom a proces ozdravenia z predošlých kríz ostáva nezavŕšený, obzvlášť v niektorých členských krajinách. Pozitívna makroekonomická situácia vplyvala aj na dianie na finančných trhoch. Nálad investorov sa zlepšili a ich rizikový apetít vzrástol. Zároveň sa v priebehu roka 2016 začal meniť pohľad na vývoj úrokových sadzieb, najmä pod vplyvom menovej politiky v USA.

Pozitívne trendy v ekonomickom vývoji zaznamenala aj slovenská ekonomika. Pomerne významne sa zlepšovala situácia v sektore domácností, ako aj podnikov. Z pohľadu domácností bol pozitívny najmä vývoj na trhu práce.

VIACERÉ RIZIKÁ PRE FINANČNÚ STABILITU ZOTRÁVAJÚ

Vývoj globálnych rizík pre finančnú stabilitu je v súčasnosti spojený aj s budúcim smerovaním ekonomických politík v USA. Obavy existujú najmä v oblasti svetového obchodu a možných protekcionistických opatrení, ktoré by mohli zásadne zmeniť súčasný model. Strednodobou hrozbou pre finančnú stabilitu ostáva aj vývoj v Číne, najmä v kontexte rastúcej zadlženosti podnikového sektora. V eurozóne je stále hlavným zdrojom rizík pre finančnú stabilitu vývoj v bankových sektoroch. Obavy sa týkajú najmä schopnosti generovať dostatočnú mieru ziskovosti v prostredí nízkych úrokových sadzieb. Vo viacerých štátoch ostáva hrozbou aj kvalita úverových portfólií.

POKRAČOVAL SILNÝ RAST ÚVEROV DOMÁCNOSTIAM

Dominantným trendom v bankovom sektore bol rast úverov domácnostiam. Medziročné nárasty úverov dosahovali najvyššie úrovne v rámci EÚ. Prispievali k tomu viaceré faktory: pozitívny ekonomický vývoj a zlepšujúca sa situácia na trhu práce, nízke úrokové sadzby, rastúce ceny nehnuteľností, ako aj snaha bánk poskytnúť čo najväčší objem úverov. Najväčší vplyv na rast

úverov v roku 2016 mal však dramatický pokles úrokových sadzieb. To vytvorilo priestor pre väčšie zadlžovanie už existujúcich klientov bánk, ako aj prílev nových klientov.

ZVYŠUJE SA CITLIVOSŤ DOMÁCNOSTÍ PRI SPLÁCANÍ ÚVEROV NA MOŽNÝ NEGATÍVNY VÝVOJ V BUDÚCNOSTI

Silný rast úverov domácnostiam prispieva aj k vytváraniu nerovnováh. Tie sa v súčasnosti prejavujú najmä pri raste zadlženosti domácností a na trhu nehnuteľností. Zadlženosť slovenských domácností sa od roku 2010 zdvojnásobila a už presahuje úroveň zadlženosti domácností krajín v našom regióne. Kým na jednej strane úroveň dlhu výrazne rastie, relatívny objem finančných aktív slovenských domácností patrí k najnižším v rámci EÚ. Vyššia miera zadlženosti zároveň zvyšuje citlivosť domácností na možný negatívny vývoj v budúcnosti. Z pohľadu finančnej stability je dôležité, aby zo strany bánk a klientov nedochádzalo k podceňovaniu budúcich možných rizík, ako sú možný pokles alebo výpadok príjmov, možný nárast úrokových sadzieb alebo pokles cien nehnuteľností.

NBS REAGOVALA NA EXISTUJÚCE NEROVNOVÁHY

A JE PRIPRAVENÁ REAGOVAŤ NA SYSTÉMOVÉ RIZIKÁ AJ V BUDÚCNOSTI

NBS, ktorá je zodpovedná za výkon makroprudenciálnej politiky, aktívne reaguje na vývoj na trhu úverov domácnostiam. Na jednej strane je cieľom zabezpečiť zdravé poskytovanie úverov, ktoré budú splácané aj v krízových rokoch a na druhej strane je snahou NBS vytvoriť dostatočnú kapitálovú odolnosť bankového sektora na možné straty v budúcnosti. Už v roku 2014 NBS prijala viaceré odporúčania, ktoré v danom období stabilizovali vývoj na trhu. Od roku 2017 majú odporúčania týkajúce sa úverov na bývanie podobu záväzných opatrení, pričom niektoré opatrenia boli upravené. V súčasnosti sa pripravuje opatrenie týkajúce sa spotrebiteľských úverov. NBS vývoj v oblasti poskytovania úverov domácnostiam pozorne monitoruje a v prípade kumulácie nerovnováh zváži ďalšie opatrenia.

Od augusta 2017 nadobúda účinnosť aj proticyklický kapitálový vankúš vo výške 0,5 %, ktorý bol zvýšený v reakcii na nadmerný rast úverov.

Viacere ukazovatele naznačujú možné rozhodnutie o zvýšení tohto vankúša v blízkej budúcnosti.

NEGATÍVNY VPLYV NÍZKÝCH ÚROKOVÝCH SADZIEB NA ZISKOVOSŤ BÁNK

Pokles úrokových sadzieb a významná závislosť bankového sektora od úrokových príjmov otvára otázku udržateľnosti obchodných stratégií bánk. Simulácia rôznych scenárov vývoja v budúcnosti očakáva pokles ziskovosti v najbližších rokoch. Ten by sa mohol výraznejšie prejavíť najmä pri skupine malých a stredne veľkých bánk. Prostredie nízkych úrokových sadzieb tak okrem témy udržateľnosti ziskovosti bánk otvára aj otázku optimálneho počtu bánk v sektore.

Samotná úroveň ziskovosti bude okrem vývoja úrokových príjmov ovplyvnená aj vývojom nákladov na zlyhané úvery. Tie v súčasnosti dosahujú historicky najnižšie úrovne, ale ukazuje sa, že aj mierne zvýšenie týchto nákladov môže mať pomerne významný dosah na ziskovosť bánk.

MOŽNÉ RIZIKÁ V PRÍPADE RASTU ÚROKOVÝCH SADZIEB

V roku 2016 sa objavili na finančných trhoch signály o možnom raste úrokových sadzieb. Aj keď sa tieto signály primárne týkali USA, je dôležité poznať možné vplyvy rastu úrokových sadzieb na slovenský finančný sektor. Nárast sadzieb by sa mohol negatívne dotknúť subjektov splácajúcich bankám úvery, ktoré majú krátku fixáciu sadzieb. Tento problém je prítomný najmä v podnikovom sektore, v ktorom podstatná časť úverov

má fixáciu do jedného roka. Toto riziko je miernejšie pri domácnostiach. V posledných rokoch sa priemerná fixácia sadzieb pri úveroch na bývanie predlžovala. Vzhľadom na pomerne silnú konkurenciu na tomto trhu je možné predpokladať miernejší prenos nárastu sadzieb na klientov. Zároveň platí opatrenie NBS, ktoré požaduje testovanie nových klientov aj na nárast úrokových sadzieb. Nárast sadzieb by mohol mať negatívny dosah prostredníctvom precenenia aktív aj na sektory spravujúce aktíva. Najvýraznejšie sa to môže prejavíť pri dôchodkových fondoch.

REGULÁTORNE RIZIKÁ MAJÚ DÔLEŽITÝ VPLYV NA FINANČNÚ STABILITU

Vývoj v regulárnom prostredí mal, a môže aj v budúcnosti mať pomerne významný dosah na finančnú stabilitu. V prípade bankového sektora mali rôzne regulátorne príspevky významný vplyv na celkovú ziskovosť. Citelnejšie je to najmä pri skupine malých a stredne veľkých bánk, kde tieto príspevky tvoria až 30 % zo zisku. Vplyv regulačných príspevkov na ziskovosť je prítomný aj v poisťovníctve. Aktuálne prebieha na úrovni EÚ diskusia o revízii vybraných smerníc a nariadení, ktoré môžu mať významný dosah na stabilitu domáceho finančného sektora. Ide najmä o oblasť regulácie kapitálových a likvidných požiadaviek dcérskych bankových spoločností, ktoré sú základným pilierom stability slovenských bánk. Možnosť presunu plnenia týchto požiadaviek na úroveň materských spoločností by mala zásadný vplyv na stabilitu bankového sektora na Slovensku.

Tabuľka 1 Hlavné riziká pre finančnú stabilitu na Slovensku

	Oblasť	Riziko	Regulátorne opatrenia a odporúčania NBS
Riziká vyplývajúce z externého prostredia	Nízke úrokové sadzby a vplyv uvoľnených menových politík	Negatívny dopad na obchodný model bánk a poisťovní, zvyšovanie rizikovosti portfólia dôchodkových fondov	V poisťovním sektore nadobudla od 1. januára 2016 účinnosť nová regulácia Solventnosť II, ktorá by mala viesť k výraznému zvýšeniu kapitálovej požiadavky na krytie rizík, nie však k výraznému poklesu marže solventnosti. Poisťovne, ktorých miera solventnosti sa ukáže ako nízka, by však mali zvážiť výplatu dividend a mali by posilniť svoju solventnosť
		Riziko vzniku bublín v cenách rizikovejších aktív; nárast trhových rizík v portfóliách finančných inštitúcií	
	Makroekonomický vývoj v domácej ekonomike a v eurozóne	Nárast nákladov na kreditné riziko v prípade nepriaznivého makroekonomického vývoja	Vankúš na zachovanie kapitálu bol v plnej miere implementovaný už od 1. októbra 2014 Pre systémovo významné banky je postupne v priebehu rokov 2016 – 2018 zavádzaný kapitálový vankúš z dôvodu ich systémovej významnosti Zavedenie nenulovej miery proticyklického kapitáloveho vankúša vzhľadom na rast úverov retailu aj podnikom na úrovni 0,5 % od 1. augusta 2017 Opatrenie v oblasti obozretného poskytovania úverov na bývanie platné od 1. januára 2017 – limit na ukazovateľ schopnosti spotrebiteľa splácať úver
		Vyššia citlivosť bánk na nepriaznivý vývoj na trhu nehnuteľností v prípade zhoršenia ekonomickej situácie	Opatrenie v oblasti obozretného poskytovania úverov na bývanie platné od 1. januára 2017 – limity na ukazovateľ zabezpečenia úveru na bývanie
	Regulátorne prostredie	Potenciálne uvoľnenie regulatórnych pravidiel pre banky, ktoré sú dcérskymi spoločnosťami zahraničných bánk, v oblasti likvidity, kapitálu a majetkovej angažovanosti v rámci bankovej únie	
Riziko vyplývajúce z dopadu implementácie požiadavky na minimálny objem vlastných zdrojov a oprávnených záväzkov (MREL)			
Riziká vyplývajúce z vývoja na domácom finančnom trhu	Zadlženosť domácností	Rastúca zadlženosť domácností môže oslabiť tento sektor a zvýšiť tak citlivosť bankového sektora na prípadné zhoršenie makroekonomického vývoja	Opatrenie v oblasti obozretného poskytovania úverov na bývanie platné od 1. januára 2017 – limity na ukazovateľ zabezpečenia úveru na bývanie Zavedenie nenulovej miery proticyklického kapitáloveho vankúša vzhľadom na rast úverov retailu aj podnikom na úrovni 0,5 % od 1. augusta 2017
	Likvidita	Časový nesúlad aktív a pasív	Novela ukazovateľa likvidných aktív od 1. decembra 2014. Tieto požiadavky na krytie čistých peňažných tokov likvidnými aktívami sú prísnejšie ako pravidlá prijaté na európskej úrovni Ukazovateľ zohľadňuje aj riziko presunu rizika do podielových fondov Pripravovaná revízia národnej legislatívy v oblasti hypotekárnych záložných listov s cieľom posilniť ich efektívnosť ako nástroja umožňujúceho dlhodobé financovanie bánk
	Koncentrácie, prepojenia v rámci finančného trhu a riziko prenosu externých rizík	Relatívne vysoká koncentrácia (časti) portfólia alebo vyššie vystavenie voči vlastnej skupine v niektorých inštitúciách alebo fondoch	Banky by mali obozretné pristupovať k hodnoteniu hospodárskej prepojenosti klientov a obozretné riadiť riziko koncentrácie na strane úverov aj vkladov. Pre päť najväčších bánk je postupne v priebehu rokov 2016 – 2018 zavádzaný kapitálový vankúš z dôvodu ich systémovej významnosti
	Obchodné praktiky finančných inštitúcií	Možné strategické riziko z rastúcej previazanosti finančných subjektov na finančných sprostredkovateľov	Zákon o úveroch na bývanie účinný od 21. marca 2016 – princípy obozretnej spolupráce finančných subjektov a finančných sprostredkovateľov
Možný vznik nerovnováh v dôsledku nerovnocenného vzťahu medzi finančnými subjektmi a ich klientmi		Dohľad nad nebankovými spoločnosťami poskytujúcimi úvery začala v roku 2015 vykonávať NBS a výrazne sa posilnili aj jej kompetencie a výkon dohľadu v oblasti ochrany finančného spotrebiteľa	

Zdroj: NBS.

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA
EUROSYSTEM

KAPITOLA 1

MAKROEKONOMICKÉ PROSTREDIE A FINANČNÉ TRHY

1

1 MAKROEKONOMICKÉ PROSTREDIE A FINANČNÉ TRHY

1.1 EXTERNÉ PROSTREDIE

Najvýznamnejšie trendy v externom prostredí

- Zrýchlenie ekonomického rastu súčasne v rozvinutých aj rozvíjajúcich sa krajinách
- Nástup novej americkej administratívy je zdrojom pozitívnych očakávaní, ale zároveň aj významných rizík
- Nárast úrokových sadzieb v USA sa premietol aj do ich zvýšenia v iných regiónoch
- Slabá ziskovosť bánk a otázna udržateľnosť verejných financií sú naďalej najvýznamnejšími endogénnymi rizikami pre eurozónu
- V strednodobom horizonte je jednou z najväčších hrozieb pre globálnu ekonomiku potenciálna nestabilita v Číne

PLOŠNÉ OŽIVENIE SVETOVÉHO HOSPODÁRSTVA A VLNA OPTIMIZMU NAVIAZANÁ NA PRÍSĽUB EKONOMICKÝCH REFORIEM V USA

Globálna ekonomická aktivita začala v uplynulom období naberať postupne na obrátkach. Pri zachovaní nastúpených trendov by sa tempo rastu svetového hospodárstva malo nezanedbateľne zvýšiť, a to z 3,1 % v roku 2016 na 3,5 % v roku 2017, čo by predstavovalo maximum za posledných šesť rokov. Zvyšujúca sa výkonnosť svetovej ekonomiky má svoj pôvod najmä v oživení priemyselnej výroby, návrate k vyššej intenzite cezhraničného obchodu a odrazení cien komodít od dna. Tieto faktory boli na strane dopytu prepojené so vzráňajúcou sa investičnou aktivitou. Celý tento vývoj bol sprevádzaný nárastom optimizmu, tak u subjektov reálnej ekonomiky, ako aj na finančných trhoch. Významným impulzom pre takéto zlepšenie nálad bol aj nástup novej americkej administratívy, ku ktorej ekonomickému programu sa viažu pomerne veľké očakávania.

Oživenie ekonomického rastu prebieha súčasne v rozvinutých aj rozvíjajúcich sa kraji-

nách. Najmä rozvinuté ekonomiky v poslednom období pozitívne prekvapili svojím vývojom. V druhej polovici roka 2016 vykázali tieto krajiny ako celok, ale aj individuálne, lepšiu výkonnosť, ako sa pôvodne predpokladalo. Táto akcelerácia vytvorila predpoklad pre prehodnotenie rastových prognóz smerom nahor aj do budúcnosti. Po dlhom období sú v rozvinutých krajinách na vzostupe aj inflácia a inflačné očakávania.

Zlepšenie ekonomických vyhládok sa vzťahuje aj na región eurozóny. Namiesto určitého spomalenia, ktoré sa ešte niekoľko mesiacov dozadu javilo ako pravdepodobné, by sa výkonnosť eurozóny mala udržať v roku 2017 na rovnakej úrovni ako v roku predošlom, teda okolo tempa 1,7 %. Výrazne sa zlepšil aj celkový sentiment v ekonomike, o čom svedčí vývoj širokej škály mesačných indikátorov v prvých mesiacoch roka 2017. Pozitívne hospodárske smerovanie vo zvyšku sveta, priaznivé finančné podmienky a zvýšený optimizmus by mali z hľadiska celkového dopytu vyvážiť spomalenie rastu reálnych disponibilných príjmov a odznievajúci vplyv predošlého poklesu výmenného kurzu eura.

Na druhej strane, oživenie v eurozóne napriek tomu napreduje pomerne pozvoľným tempom a proces ozdravenia z predošlých kríz ostáva nezavŕšený, a to najmä v niektorých členských krajinách. Dôkazom toho je napríklad priemerná miera nezamestnanosti, ktorá už síce klesla pod hranicu 10 %, ale stále značne prekračuje predkrízové úrovne. Obdobný záver plynie aj z vývoja inflácie. Celková inflácia nedávno po dlhšom čase zamierila k vyšším hodnotám, ale jadrová inflácia, ktorá je očistená o zmeny cien energií a potravín, sa naďalej nachádza okolo úrovne jedného percenta a jej predpokladaný nárast by mal byť iba veľmi pozvoľný. Vzhľadom na uvedené skutočnosti Európska centrálna banka ponecháva nastavenie menovej politiky výrazne uvoľnené bez náznaku toho, že by základná úroková sadzba mohla v dohľadnej dobe opustiť súčasnú historicky nízku hladinu. Mesačný objem prostriedkov určený na nákup dlhopisov v programoch kvantitatívneho uvoľňovania

sa od marca síce znížil o štvrtinu, na 60 mld. €, avšak minimálny horizont týchto operácií bol predĺžený do konca roka 2017.

Dianie na finančných trhoch bolo od jesene minulého roka výrazne ovplyvňované priaznivejšou makroekonomickou situáciou a očakávaniami vzťahujúcimi sa na avizované opatrenia novej americkej administratívy. Nálada investorov na finančných trhoch sa zlepšila a ich rizikový apetít vzrástol. Platilo to predovšetkým pre trhy v rozvinutých krajinách. Ceny akcií aj iných rizikových aktív sa posúvali smerom nahor. Zároveň klesla volatilita na úroveň blízku dlhoročným minimám. V Európe zaznamenali výrazný nárast hlavne akcie bánk. Tieto trendy však výrazne kontrastovali s vysokou úrovňou neistoty obklopujúcou smerovanie ekonomických politík.

Zhruba od druhej polovice roka 2016 sa začal meniť pohľad na vývoj úrokových sadzieb. Spočiatku ich mierny nárast odzrkadľoval obrat v celkovej ekonomickej situácii. Neskôr sa pridal ďalší dôležitý impulz, ktorý vzišiel zo Spojených štátov. Predpokladaný nárast inflačných tlakov v USA sa premietol do očakávania menej postupnej normalizácie menovej politiky, ako sa pôvodne uvažovalo. Tieto domnienky nachádzali oporu aj v konkrétnych rozhodnutiach Fedu. Kým medzi prvými dvoma krokmi zvýšenia zák-

ladnej úrokovej sadzby v rámci aktuálneho cyklu bol odstup celého jedného roka, druhé a tretie zvýšenie o 25 bázických bodov z decembra 2016 a marca 2017 sa uskutočnili v podstatne kratšom časovom intervale. Projekcie členov výboru zodpovedného za výkon menovej politiky pri tom naznačujú, že do konca toho roka by ešte mali nasledovať minimálne ďalšie dve zvýšenia. Okrem toho Fed naznačil, že by mohol ešte v roku 2017 postupne začať aj so znižovaním svojej bilančnej sumy tým, že už nebude reinvestovať prostriedky zo splatných dlhopisov. Výnosová krivka v USA sa teda jednoducho posunula nahor, ale nabrala aj na strmosti. K rýchlejšiemu nárastu jej dlhého konca prispelo aj zvýšenie časovej prémie, ktorá odráža neistotu budúceho vývoja úrokových sadzieb. Vzhľadom na úzku prepojenosť globálnych finančných trhov sa vývoj v USA do určitej miery preniesol aj do nárastu úrokových sadzieb v iných regiónoch vrátane eurozóny.

VÝZNAMNÁ ČASŤ GLOBÁLNYCH RIZÍK PRE FINANČNÚ STABILITU JE ÚZKO PREPOJENÁ S BUDÚCIM SMEROVANÍM EKONOMICKÝCH POLITÍK V USA

Keďže neistota, ktorá obklopuje zámery vlády Spojených štátov pod vedením nového prezidenta je výrazná, úmerné k nej sú aj riziká pre makroekonomickú a finančnú oblasť. Hoci za určitých okolností môže byť výsledkom tejto neistoty aj pozitívnejší ako očakávaný dopad na ekonomiku, celková bilancia týchto rizík je jednoznačne vychýlená smerom nadol. Hlavné ohniská ekonomických politík, okolo ktorých sa koncentrujú tieto riziká, ležia v oblasti fiškálnej, zahraničného obchodu a regulácie finančného sektora.

Vedľajšie negatívne efekty plánovaného fiškálneho stimulu môžu, najmä v širšom celosvetovom pohľade, prevážiť nad jeho pozitívami. V krátkodobejšom horizonte to môže nastať vtedy, ak sa napokon nepodarí nájsť politickú dohodu a ambiciózne reformné plány sa nenaplnia, prípadne sa zrealizujú iba v značne oklieštenej podobe. Keďže nedávne posilňovanie akciových indexov sa vo významnej miere opieralo práve o predpoklad vyššieho ekonomického rastu a zvyšovania ziskovosti firiem zásluhou fiškálneho impulzu, akciové trhy by zrejme za týchto okolností zaznamenali prepad. Táto hrozba je umocnená tým, že ocenenie najvýznamnejšieho amerického akciového indexu S&P 500 sa vzhľadom na fundamenty nachádza

Graf 1 Výnosy 5-ročných štátnych dlhopisov (%)

Zdroj: Bloomberg.

v poslednom období v pomerne exponovanom pásme. Európske akciové trhy zatiaľ nevykazujú známky nadhodnotenia, ale prípadná vlna negatívneho sentimentu z USA, spojená s nárastom rizikovej averzie, by sa pravdepodobne prevalila aj do Európy a vyvolala na finančnom trhu, nielen akciovom, nebezpečné turbulencie.

Alternatívnym scenárom je neefektívna fiskálna expanzia zvyšujúca dočasne dopyt, ale bez dlhodobého prínosu pre produkčné kapacity ekonomiky. Ekonomika USA sa podľa väčšiny ukazovateľov nachádza blízko svojho potenciálu. Preto sa nedá vylúčiť možnosť, že ďalšia stimulácia dopytu v konečnom dôsledku vyústi do jej prehrievania a nadmerného rastu cien. Centrálna banka by navyše musela na takúto situáciu reagovať prudšou reštrikciou menovej politiky, čo by sa následne nepriamo premietlo aj do globálneho sprísnenia finančných podmienok. Prenesenie vyšších úrokových sadzieb do eurozóny by mohlo skomplikovať proces oživenia v členských krajinách, ktoré stále pociťujú dedičstvo predošlej dlhovej krízy. Okrem toho sa môže stať, že dočasné nabudenie dopytu vyprovokuje podniky k živelnejšej investičnej aktivite financovanej z cudzích zdrojov. Už aj tak pomerne vysoké dlhové zaťaženie korporátneho sektora v USA by sa tým ešte prehĺbilo a prípadná neschopnosť časti podnikov splácať tieto záväzky po opadnutí boomu by mohla odštartovať novú vlnu nestability vo finančnom sektore.

Ďalšia hrozba pre ekonomickú a finančnú stabilitu vo svete sa spája s rezervovaným postojom Spojených štátov k súčasnému modelu globálnej ekonomickej spolupráce a prípadnou voľbou protekcionistických politik. V programovom vyhlásení americkej administratívy sa nachádzajú viaceré tézy, ktoré smerujú k podpore domácej produkcie a obmedzeniu dovozov zo zahraničia. Diskutuje sa o širokej škále opatrení počnúc prehodnotením účasti v obchodných dohodách, cez uvalenie ciel a taríf, až po zmenu daňového systému tak, aby zvýhodňoval vývozy z USA a penalizoval dovozy. Ak by sa táto agenda vo výraznejšej miere premietla do reality, potom by to zrejme vyústilo do obmedzenia medzinárodného obchodu a poklesu dopytu pre mnohé exportne orientované štáty, resp. celé regióny. Toto riziko sa dotýka aj eurozóny. A to na jednej strane priamo, nakoľko eurozóna má s USA kladnú obchodnú bilanciu,

ale aj nepriamo, cez prípadné spomalenie globálneho hospodárskeho rastu. Nepriamy kanál by naberal na význame predovšetkým vtedy, ak by súčasný konsenzus otvoreného obchodu dostal vážne trhliny zapojením sa ďalších krajín do špirály opatrení a protiopatrení na ochranu domácich trhov.

PROBLEMATICKÝ BANKOVÝ SEKTOR A VYSOKÁ ZADLŽENOSŤ VEREJNÝCH FINANCIÍ SÚ PRE EUROZÓNU HLAVNÝMI RIZIKAMI ENDOGÉNNEHO CHARAKTERU

Napriek nespornému pokroku v ozdravení ostáva bankový sektor v eurozóne výrazným rizikom pre finančnú stabilitu v regióne. V porovnaní so stavom pred niekoľkými rokmi sa kondícia európskych bánk zmenila k lepšiemu. Posilnila sa kapitálová vybavenosť bánk a znížila sa ich závislosť od krátkodobého financovania. Znakom väčšej dôvery je aj to, že ECB nepredĺžila svoj program poskytovania dlhodobej likvidity bankám.

Navzdory uvedeným zlepšeniam stále operuje v Európe významná skupina bánk, ktorých ziskovosť nepostačuje na zabezpečenie ich dlhodobého stabilného fungovania. Rentabilita ich vlastných zdrojov im často nepokrýva ani investormi požadovaný výnos z kapitálu. Kľúčovým faktorom, ktorý tlačil v posledných rokoch zisky bánk nadol, boli znižujúce sa úrokové sadzby premietajúce sa do kompresie čistých úrokových príjmov. Nedávne zošikmenie výnosovej krivky signalizovalo, že úrokové marže by sa mohli odraziť od dna, ale konštatovanie, že obdobie nízkych úrokových sadzieb je už minulosťou, by bolo v danej situácii predčasné. Krátkodobé aj dlhodobé úrokové sadzby sa z historického hľadiska stále nachádzajú na veľmi nízkych úrovniach. Okrem toho zvýšenie dlhodobých úrokových sadzieb v posledných mesiacoch malo prevažne externé príčiny a postoj ECB k potrebe uvoľnenej menovej politiky sa zatiaľ nemenil.

Navyše cyklický výpadok úrokových príjmov nie je jedinou príčinou zhoršeného hospodárenia bánk. Najmä vo vybraných bankových sektoroch sú vážnym problémom aj štrukturálne charakteristiky. Medzi najdôležitejšie z nich sa radí fenomén nazývaný „overbanking“, ktorého korene siahajú ešte do obdobia pred finančnou krízou. Jednou z jeho foriem je nadmerná veľkosť bankového sektora, či už z hľadiska obje-

mu aktív, alebo počtu bánk, ktorá spôsobuje až prílišnú koncentráciu, a tým znižuje priestor pre dosahovanie výnosov z pohľadu individuálnych bánk. Druhá forma nadmerného rozsahu bankových sektorov naopak pôsobí cez zvyšovanie prevádzkových nákladov, a to ako dôsledok neefektívne hustej pobočkovej siete, prípadne s tým súvisiacej prezamestnanosti.

Ďalším štrukturálnym bremenom bankového sektora v eurozóne je zhoršená kreditná kvalita portfólia. Podiel zlyhaných úverov sa síce už postupne znižuje, ale aj tak sa stále nachádza v porovnaní s predkrízovým obdobím na viac ako dvojnásobnej hladine. Ešte negatívnejšia je situácia vo vybraných krajinách. Až v ôsmich národných bankových sektoroch podiel zlyhaných úverov stále presahuje 10 %. Ak nedôjde k prijatiu opatrení na zjednodušenie a urýchlenie čistenia bilancií bánk od zlyhaných úverov, tento proces sa bude ťahať ešte niekoľko rokov. Banky, ktorých portfólio je zaťažené zlyhanými úvermi, nebudú vedieť v potrebnej miere zabezpečiť financovanie reálnej ekonomiky a ich schopnosť reagovať na výskyt nových šokov bude znížená.

Stav verejných financií krajín eurozóny v kombinácii s politickými faktormi a vyššími úrokmami môže odštartovať novú fázu dlhovej krízy. Zásluhou výrazného konsolidačného úsilia predošlých rokov sa podarilo zastaviť rast zadlženosti štátov eurozóny, ale pomer dlhu v pomere k HDP zostáva vo viacerých krajinách na zvýšenej úrovni. Obsluhu týchto dlhov v súčasnosti podstatne zjednodušujú prevládajúce nízke úrokové sadzby. Ako už bolo načrtnuté, úrokové sadzby, najmä tie dlhodobé, môžu postupne zamieriť vyššie a zaťažiť tým verejné financie. Okrem toho, zvýšené politické riziká a neistota môžu naštrbiť dôveru investorov a vyústiť do nárastu rizikových prirážok štátnych dlhopisov. Zároveň politická fragmentácia v eurozóne a prehlbujúca sa orientácia na úzko národné záujmy môže zabrzdiť potrebné ozdravné reformy a negatívne ovplyvniť aj schopnosť efektívne zareagovať na prípadné šoky na úrovni celého bloku.

V STREDNODOBOM HORIZONTE JE JEDNOU Z NAJVÄČŠÍCH HROZIEB PRE GLOBÁLNU EKONOMIKU POTENCIÁLNA NESTABILITA V ČÍNE

Hlavným rizikom vývoja v Číne je nepretržitý rýchly rast zadlženosti podnikového

sektora. Čínske authority stoja už dlhobojšie pred výzvou transformovať ekonomický model svojej krajiny tak, aby sa ťažisko dopytu presunulo z investícií a exportu na domácu spotrebu. Súčasťou tohto procesu je aj hľadanie optimálnej trajektórie znižovania rastu ekonomiky tak, aby bol z dlhobojšieho hľadiska udržateľný, avšak aby nedošlo k nežiaducemu jednorazovému prudkému poklesu výkonnosti. Napĺňanie tohto cieľa v posledných rokoch možno označiť za pomerne úspešné, ale určitý príklon k uprednostňovaniu rastovej strany tohto mandátu pred štrukturálnymi reformami je zreteľný. Čínske hospodárstvo sa tak doteraz úspešne vyhlo tzv. tvrdému pristátiu a napriek spomaleniu si stále udržuje jeden z najvyšších hospodárskych rastov na svete. Snaha o iba veľmi pozvolné pribzďovanie dynamiky má však aj svoju negatívnu stránku, a tou je kumulácia zadlženosti podnikového sektora, ktorá sa už dostáva na hranicu únosnosti. Výsledkom je, že podniky sa stávajú stále citlivejšie na prípadné spomalenie produkcie a narastá pravdepodobnosť, že nebudú schopné uhrádzať svoje záväzky a spustia tak finančnú krízu, ktorá môže nadobudnúť aj globálny charakter. Šírenie krízy vo finančnom sektore by zrejme ešte umocnila veľká previazanosť jeho jednotlivých častí a neprehľadnosť vzťahov.

1.2 DOMÁCE PROSTREDIE

Najvýznamnejšie trendy v domácom prostredí

- Ekonomika SR stabilne rastie. K jej rastu prispieva tak domáci dopyt, ako aj zahraničný dopyt. V budúcnosti by sa jej rast mal viac opierať aj o investície
- Stabilný rast ekonomiky sa priaznivo premieta aj do vývoja na pracovnom trhu

V druhej polovici roka 2016 pokračoval rast ekonomiky SR stabilným tempom, aj keď rýchlosť jej rastu dosahovala miernejšie tempá ako pred rokom. Prejavil sa tak očakávaný efekt spomalenia ekonomického rastu v dôsledku silného druhého polroka 2015, keď vrcholilo dočerpávanie prostriedkov z rozpočtu EÚ v rámci končiacего sa programového obdobia. V priebehu roka 2016 dochádzalo len k postupnému čer-

paniu prostriedkov z nového programového obdobia, čo sa prejavilo vo výraznom medziročnom poklese investícií, predovšetkým vo verejnej správe. Rast slovenskej ekonomiky bol v druhom polroku 2016 rovnomerne rozložený medzi domáci a zahraničný dopyt. Po dvoch rokoch prevažne negatívnych príspevkov sa tak v priebehu uplynulého roka zahraničný obchod vrátil medzi faktory rastu slovenskej ekonomiky. Slovenský export ťažil najmä z postupne narastajúceho zahraničného dopytu. Zlepšujúca sa finančná situácia domácností sa v dôsledku rastu reálnych miezd a zamestnanosti premietla do stabilného rastu jej spotreby. Slovenské domácnosti tak vplyvom ich zlepšujúcej sa ekonomickej kondície a priaznivého sentimentu zvyšovali vlastné výdavky na spotrebu už tretí rok po sebe.

K rastu ekonomiky v druhom polroku 2016 mierne prispela aj verejná správa, najmä vplyvom vyšších výdavkov na zdravotnú starostlivosť a zamestnancov verejného sektora. Slovensko v uplynulom roku patrilo k siedmim najrýchlejšie rastúcim ekonomikám v EÚ a k štyrom najrýchlejšim ekonomikám v rámci eurozóny.

V ďalšom období sa očakáva pretrvávanie rastových tendencií, pričom dynamika rastu HDP by sa mala postupne zvyšovať. Rast ekonomiky by

aj naďalej mal byť postavený tak na domácom, ako aj zahraničnom dopyte. Zároveň by však k rastu mali postupne pozitívne začať prispievať aj investície, v dôsledku plánovaných investícií v automobilovom priemysle, nárastu verejných investícií a realizácie PPP projektu¹. Ekonomika by tak mala pokračovať vo svojej expanzívnej fáze s priaznivým dopadom na disponibilné príjmy domácností a hospodárenie podnikov, pričom postupne bude dochádzať k otváraní pozitívnej produkčnej medzery. Makroekonomické fundamenty tak aktuálne pôsobia stimulujuco aj na expanzívnu fázu finančného cyklu.

VÝVOJ NA PRACOVNOM TRHU OSTÁVA AJ NAĎALEJ POZITÍVNY, USPOKOJIŤ DOPYT PO KVALIFIKOVANEJ PRACOVNEJ SILE BUDE ČORAZ NÁROČNEJŠIE

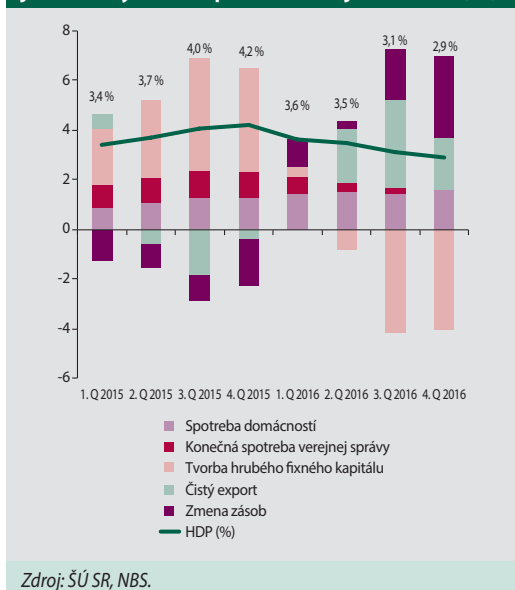
Pretrvávajúci stabilný ekonomický rast sa priaznivo odráža aj vo vývoji na pracovnom trhu, kde ku koncu roka 2016 malo prácu vyše 2,3 mil. ľudí, čo predstavovalo nové historické maximum. Len v druhom polroku 2016 získalo prácu približne 30 tisíc ľudí, pričom pracovné miesta našli najmä v oblasti služieb a priemyslu. Napriek najvyššiemu počtu zamestnaných v sledovanej histórii, miera nezamestnanosti stále nedosiahla predkrízové minimum, keď sa ku koncu roka pohybovala na úrovni 9 %. Tento fakt súvisí so stále rastúcim počtom ekonomicky aktívneho obyvateľstva a miery participácie. Podpornými faktormi rastúcej participácie je priaznivý vývoj na trhu práce, zvyšovanie dôchodkového veku a nárast zamestnávania na skrátený pracovný úväzok.

Záujem o prácu stúpa aj v dôsledku nárastu priemernej mzdy v hospodárstve, ktorá v druhom polroku 2016 rástla medziročne 3,7 % tempom a ku koncu minulého roka presiahla úroveň 900 €. Na pozadí nízkeho nárastu cien tak pokračoval rast reálnych miezd obyvateľstva nepretržite už štvrtý rok za sebou. Tento vývoj na trhu práce sa premietol do nárastu disponibilného príjmu obyvateľstva a zlepšenia ich finančnej situácie a sentimentu.

Uvedené faktory pôsobili v smere silnejšieho dopytu domácností tak po úveroch na bývanie, ako aj po spotrebných úveroch. Zároveň sa posilnila schopnosť domácností splácať svoje záväzky, avšak na druhej strane sa zvýšila aj ich tendencia k zadlžovaniu sa.

¹ Výstavba obchvatu Bratislavy, konkrétne diaľnice D4 a rýchlostnej cesty R7.

Graf 2 Medziročný rast HDP a príspevky jednotlivých komponentov k jeho rastu (%)

Graf 3 Vývoj zamestnanosti a miery nezamestnanosti v SR

Zdroj: ŠÚ SR, NBS.

Poznámky: Zamestnanosť – metodika ESA, sezónne očistené údaje. Miera nezamestnanosti – VZPS, sezónne očistené údaje.

Do budúcnosti sa dá predpokladať pokračovanie priaznivých trendov na trhu práce, ale s miernejšími dynamikami oproti súčasnému vývoju. Miernejší rast sa dá očakávať v dôsledku silnejších tlakov na pracovnom trhu, a s tým spojenej zvyšujúcej sa náročnosti nájsť kvalifikovanú pracovnú silu. Zároveň vplyvom rastúcich cien sa bude znižovať aj rast reálnej mzdy.

Po troch rokoch stagnácie a poklesu cenovej hladiny sa ceny tovarov a služieb pohli nahor. Hoci v druhom polroku 2016 medziročne poklesli ceny tovarov a služieb merané indexom HICP v priemere o 0,4 %, už v decembri nastal obrat, keď dosiahli kladné medziročné dynamiky. Rast cien sa v úvode roka 2017 ešte zrýchlil, keď vo februári medziročne vzrástli o 1,3 %. Za nárastom cien bol najmä rast cien potravín a služieb, čo sa prejavilo aj v akcelerácii čistej inflácie bez cien pohonných látok. Vývoj cien na Sloven-

sku tak kopíroval trend vývoja cenovej hladiny v eurozóne, kde sa jej dynamiky výrazne priblížili k cieľovým inflačným hodnotám. V ďalších rokoch by sa vývoj cien na Slovensku mal pohybovať blízko úrovne inflačného cieľa.

PODNIKY ZAZNAMENALI PRIAZNIVÝ ROK, AJ KEĎ NIE VO VŠETKÝCH ODVETVIACH

Priaznivý ekonomický vývoj sa pozitívne odrazil aj vo vývoji tržieb a hospodárenia podnikov, aj keď situácia bola naprieč jednotlivými odvetviami rôznorodá. Celkovo tržby podnikovému nefinančnému sektoru rástli, najvýraznejšie spoločnostiam podnikajúcim v oblasti služieb, obchodu a dopravy. Naopak, negatívny vývoj tak v oblasti tržieb, ako aj ziskovosti bolo možné pozorovať u spoločností podnikajúcich v oblasti stavebníctva a v oblasti IT a telekomunikácií. Tento vývoj však pravdepodobne súvisí so silným minulým rokom v týchto odvetviach v dôsledku dočerpania eurofondov zo starého programovacieho obdobia. Po doznení tohto efektu sa dá predpokladať zlepšenie situácie aj v týchto odvetviach. Aktuálny ekonomický vývoj pôsobí v smere zlepšenia kondície podnikov, čo sa prejavuje aj v relatívne silnom dopyte podnikov po úveroch, najmä investičného charakteru, čo pravdepodobne súvisí s ich priaznivými očakávaniami do budúcnosti. Zároveň zlepšujúca sa finančná situácia podnikov sa prejavuje aj v nižšej potrebe financovania ich bežnej činnosti z krátkodobých externých zdrojov a nižšom dopyte podnikov po úveroch tohto typu.

PRETRVÁVAJÚ RIZIKÁ NAJMÄ EXTERNÉHO CHARAKTERU

Riziká, ktoré majú potenciál zníženia ekonomického rastu slovenskej ekonomiky v porovnaní s aktuálnym výhľadom, sú najmä externého charakteru. Ide o faktory a udalosti, ktoré by mohli obmedziť zahraničný dopyt, čo by následne malo negatívny dopad aj na slovenskú ekonomiku v dôsledku nižšieho ako aktuálne očakávaného exportu.

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA
EUROSYSTEM

KAPITOLA 2

TRENDY A RIZIKÁ VO FINANČNOM SEKTORE

2

2 TRENDY A RIZIKÁ VO FINANČNOM SEKTORE

2.1 RASTÚCA ZADLŽENOSŤ DOMÁCNOSTÍ

Hlavné trendy v oblasti zadlžovania domácností

- Zadlženosť domácností sa v posledných rokoch zdvojnásobila
- Faktory podporujúce dopyt po úveroch zo strany domácností a ponuku úverov zo strany bánk naďalej rastú, pričom dominantný vplyv majú úrokové miery
- Klesajúce úrokové sadzby viedli k zvyšovaniu priemerného objemu čerpaných úverov, ktorý rástol rýchlejšie ako priemerná mzda
- Úroveň zadlženosti slovenských domácností patrí medzi najvyššie v regióne, pričom slovenské domácnosti majú v porovnaní s dlhmi najmenej finančných aktív

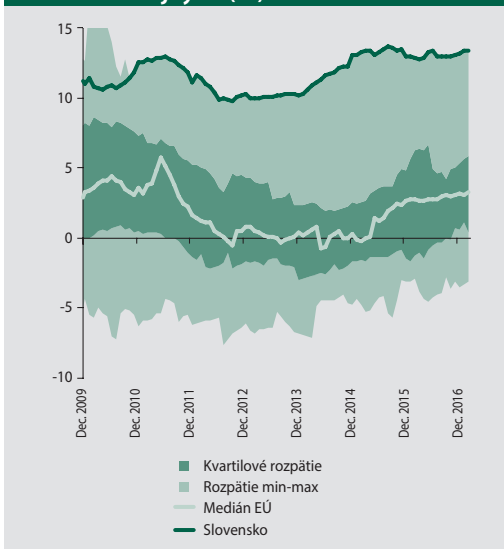
Rast úverov domácnostiam bol aj naďalej najdôležitejším trendom z pohľadu finančnej stability. Medziročné zmeny úverov domácnostiam boli najvyššie v histórii Slovenska, dlhodobo najvyššie v rámci EÚ a v posledných rokoch sa neustále zvyšovali. Absolútny medziročný rast úverov slovenským domácnostiam dosiahol v marci 2017 nové historické maximum, keď objem vzrástol o 3,7 mld. € (relatívny rast 13,9 %). Takáto dynamika je nielen vysoká, ale v posledných troch rokoch sa zdvojnásobila. Z hľadiska objemu prispievali k rastu úverov domácnostiam najmä úvery na bývanie, ktoré na konci roka 2016 tvorili viac ako 76 % dlhov domácností. Spotrebiteľské úvery tvorili menšiu časť dlhu domácností.

Úvery poskytnuté domácnostiam nebankovými spoločnosťami mali podstatne nižšiu dynamiku a ich podiel na celkovom zadlžení pokračoval vo svojom dlhodobom a plynulom poklese na 4,3 %. Na trhu spotrebiteľských úverov klesol podiel nebankových spoločností na 18 %.

DOMINANTNÝM FAKTOROM RASTU ÚVEROV DOMÁCNOSTIAM BOLI KLESAJÚCE ÚROKOVÉ SADZBY

Faktory podporujúce rast úverov domácnostiam rástli na strane dopytu aj na strane

Graf 4 Rast bankových úverov slovenským domácnostiam je v porovnaní s EÚ dlhodobo najvyšší (%)

Zdroj: NBS.

Poznámka: Graf neobsahuje Belgicko a Maďarsko z dôvodu štrukturálnych zmien v objeme úverov v týchto krajinách.

Graf 5 Nárast faktorov vplyvujúcich na zvyšovanie dopytu a ponuky na trhu úverov

Zdroj: NBS, SDW.

Poznámky: Index dopytu je spočítaný ako priemer indexov miery nezamestnanosti, úrokových sadzieb na nové úvery na bývanie, dostupnosti bývania a medziročného rastu cien bytov. Index ponuky je spočítaný ako priemer indexov úrokových marží na úvery na bývanie a podielu zlyhaných úverov domácnostiam. Rok 2003 = 100.

ponuky. Medzi hlavné faktory stimulujúce dopyt po úveroch zo strany domácností aj naďalej patrili predovšetkým klesajúce úrokové sadzby, zlepšujúca sa situácia na trhu práce a rastúce ceny nehnuteľností, pričom ich úroveň bola ešte stále na priaznivej úrovni v porovnaní s príjmami. Väčšina z uvedených faktorov pritom dosahuje hraničné hodnoty. Úrokové sadzby na nové úvery na bývanie a miera nezamestnanosti sa v prvom štvrtroku 2017 pohybovali blízko historických miním. Index dostupnosti bývania bol blízko úrovne historického maxima a rast cien bytov bol najrýchlejší od roku 2008.

Na trhu nehnuteľností sa kumulujú viaceré nerovnováhy. Rast cien bytov je stimulovaný výraznými úbytkami inzerátov v ponuke existujúcich bytov. Tým sa do popredia dostávajú novostavby, ktoré už predstavujú nadpolovičnú väčšinu všetkých predajov v hlavnom meste. Prevažná väčšina nových bytov je však predávaná v nedokončenom, či dokonca len plánovanom stave (tzv. „na papieri“).

Faktory podporujúce ponuku úverov zo strany bánk zahŕňajú najmä úrokové marže a kvalitu portfólia. Vzhľadom na klesajúci zisk bánk vytvárali nízke marže na trhu úverov tlak na rast ich objemu, zatiaľ čo vysoká kvalita portfólia ovplyvňovala banky vo vnímaní rizika ich klientov. V prvom štvrtroku 2017 dosahovali úrokové marže na úvery na bývanie historické minimá, pričom podiel zlyhaných úverov bol na najnižšej hodnote od roku 2008. Z pohľadu finančnej stability je pozitívne, že v prvých mesiacoch roka 2017 miera predčasného splácania úverov klesla

pod dlhodobý priemer. Nárast ponuky sa však ďalej prejavoval v tlaku na maximálne splatnosti úverov, najmä spotrebiteľských, a na podiel úveru k hodnote zabezpečenia.

Pokles úrokových sadzieb opäť naštartoval rast úverov a umožnil rýchlejší rast priemerného objemu čerpaných úverov ako priemernej mzdy. Úrokové sadzby na úvery na bývanie na Slovensku klesali od roku 2012, pričom sa postupne približovali k mediánu eurozóny. Zásadnejšia zmena nastala v marci 2016, keď začala platiť legislatívna zmena limitujúca poplatok za predčasné splatenie

Graf 6 RPMN na úvery na bývanie na Slovensku klesli na úroveň spodného kvartilu eurozóny (%)

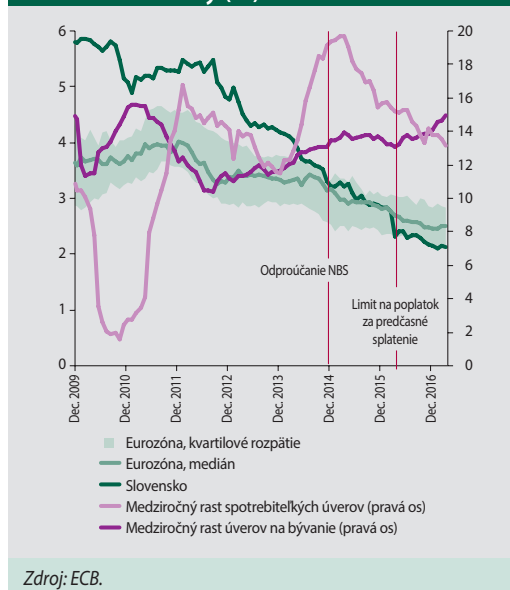
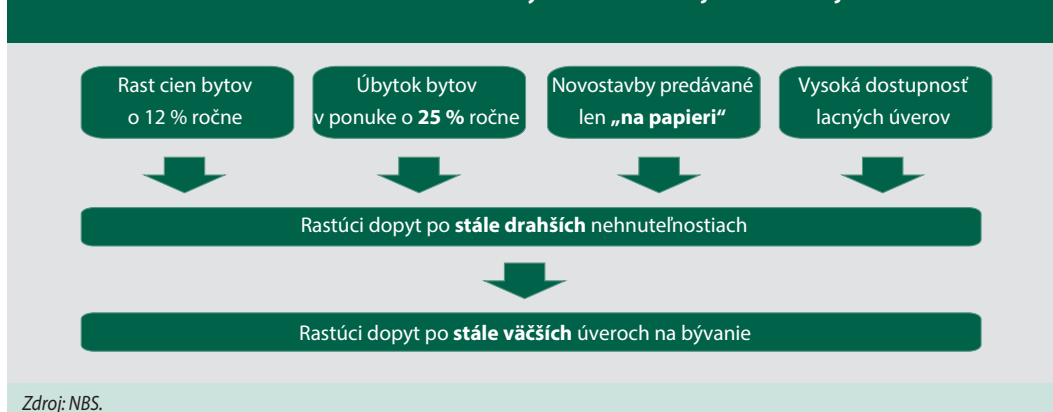

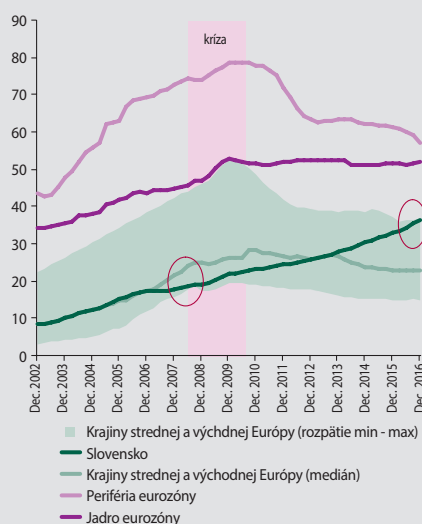
Schéma 1 Trh nehnuteľností a trh úverov na bývanie sa navzájom stimulujú k rastu

Graf 7 Medziročný rast priemerného úveru bol rýchlejší ako rast priemernej mzdy (%)

Zdroj: NBS.

Poznámky: Na zvislej osi sú zobrazené medziročné miery rastu. Výška priemerného čerpaného úveru je vypočítaná ako podiel objemu úverov čerpaných v danom mesiaci a ich počtu, pričom je použitý plávajúci 5-mesačný priemer.

Graf 8 Nárast podielu stavu úverov domácnostiam na HDP v porovnaní s ostatnými štátmi EÚ (%)

Zdroj: ECB, Eurostat.

Poznámka: Na zvislej osi je zobrazený podiel úverov domácnostiam na HDP.

úveru. Vzhľadom na jej retroaktívny charakter sa výrazne zvýšil konkurenčný boj o všetkých existujúcich klientov, čo viedlo k výraznému poklesu úrokových sadzieb na úvery na bývanie. Tým bol eliminovaný stabilizačný efekt Odporúčania NBS 1/2014 na trhu úverov na bývanie a tempo rastu dlhov domácností sa v marci 2016 opäť zrýchliło.

Pri posudzovaní schopnosti klienta splácať úver totiž spravidla rozhoduje pomer splátky ku príjmu. Vzhľadom na veľmi výrazný pokles úrokových sadzieb majú klienti možnosť buď využiť výhodu nižšej splátky, alebo zvýšiť objem čerpaného úveru. Medziročný rast priemerného čerpaného úveru bol v posledných dvoch rokoch približne dvojnásobne rýchlejší ako rast priemernej mzdy. Znamená to, že v priemere klienti využili klesajúce úrokové sadzby na zvyšovanie objemu čerpaných úverov.

RÝCHLO RASTÚCA ZADLŽENOSŤ SLOVENSKÝCH DOMÁCNOSTÍ UŽ PATRÍ MEDZI NAJVIŠŠIE V REGIÓNE; SLOVENSKÉ DOMÁCNOSTI VYKAZUJÚ RELATÍVNE MALÝ OBJEM FINANČNÝCH ÚSPOR

Zadlženosť slovenských domácností pokračovala v rýchlom raste a dosiahla vysokú úroveň

v porovnaní s krajinami strednej a východnej Európy. Rýchly rast úverov domácnostiam sa prejavil v náraste ich zadlženosti. V roku 2016 rástla zadlženosť slovenských domácností meraná podielom ich dlhu na HDP najrýchlejšie spomedzi všetkých krajín EÚ. Odstup v rýchlosti rastu bol významný, zatiaľ čo podiel dlhu na HDP sa v EÚ v roku 2016 v priemere zmenil o -0,7 p. b., na Slovensku to bolo o 3,4 p. b.

Dlhodobý rýchly rast zadlženosti sa prejavil v zvýšení jej celkovej úrovne. Na rozdiel od minulých období už nie je možné tvrdiť, že rýchly rast zadlženosti slovenských domácností súvisí s jej nízkou úrovňou. Naopak, pre zadlženosť slovenských domácností je charakteristická kombinácia najvyššieho rastu v EÚ s druhou najvyššou úrovňou v regióne.² Pre finančnú stabilitu z toho vyplývajú dve dôležité skutočnosti. Prvou je fakt, že mierny dopad krízy na bankový sektor v roku 2009 a 2010 súvisel čiastočne aj s najnižšou mierou zadlženosti slovenských domácností v rámci EÚ. Avšak v decembri 2016 už bola zadlženosť na úrovni maxima strednej a východnej Európy. Druhá vychádza z porovnania s krajinami jadra eurozóny. V roku 2016 sa zadlženosť na Slovensku výraznejšie priblížila k úrovňam, aké boli bežné v týchto kraji-

² Tento vývoj je v úplnom súlade so simuláciou, ktorou NBS upozorňovala na tento trend v Správe o finančnej stabilite v máji 2015.

nách v predkrízovom období. Obe skutočnosti poukazujú na výrazne vyššiu zraniteľnosť slovenských domácností v porovnaní s rokom 2008. Navyše, na rozdiel od obdobia pred rokom 2009 väčšina dnes poskytovaných úverov už nemá van-kuš v podobe možného poklesu úrokovej sadzby

alebo predĺženia splatnosti, ktoré by dlžníkovi pomohli znížiť mesačnú splátku úveru. Toto riziko bolo čiastočne ošetrené Odporúčaním NBS 1/2014 a Opatrením NBS 10/2016, ktoré zaviedlo povinnosť testovať nových klientov na prípadný nárast úrokových sadzieb.

Box 1

HODNOTENIE RIZIKA RASTU ZADĽŽENOSTI DOMÁCNOSTÍ NA SLOVENSKU ZAHRANIČNÝMI INŠTITÚCIAMI

Na rastúce riziko zadĺženosti domácností upozorňujú okrem NBS aj viaceré medzinárodné inštitúcie. Tieto inštitúcie sa zhodujú v názore, že slovenský bankový sektor je v súčasnosti vystavený zvýšeným rizikám rýchleho rastu retailových úverov. Niektoré dokonca uvádzajú, že pokiaľ riziká nepoľavia, môže byť v budúcnosti potrebné prijať dodatočné opatrenia.

MEDZINÁRODNÝ MENOVÝ FOND (MMF)

V marci 2017 bola zverejnená Správa z dohľadu na základe konzultácií podľa článku 4 Dohody o MMF³, podľa ktorej čelí slovenský bankový sektor rizikám vyplývajúcim z veľmi vysokého vystavenia voči trhu nehnuteľností. Ak má zostať zachovaná dobrá kreditná kvalita úverových portfólií bánk, podľa názoru MMF sa môže ukázať potreba prijať popri opatreniach, ktoré NBS už implementovala, ďalšie dodatočné opatrenia.

EURÓPSKY VÝBOR PRE SYSTÉMOVÉ RIZIKÁ (ESRB)

Rizikám spojeným s financovaním trhu bývania sa podrobne venoval aj ESRB. Na základe detailnej analýzy vydal v novembri 2016 varovanie⁴, že viaceré európske krajiny môžu byť v strednodobom horizonte týmto rizikom nepriaznivo ovplyvnené. Varovanie bolo adresované konkrétnym štátom EÚ, v ktorých bola táto hrozba najvýznamnejšia. Hoci Slovensko bolo tiež medzi krajinami, v ktorých bola identifikovaná vysoká miera tohto rizika, formálne varovanie napokon nebolo voči Slovensku vydané. ESRB sa rozhodol nevydať toto varovanie najmä vďaka viacerým opatreniam, ktoré na zmiernenie uvedených rizík implementovala NBS a ktoré boli podľa názoru a očakávaní ESRB v čase analýzy hodnotené ako vhodné a dostatočné.

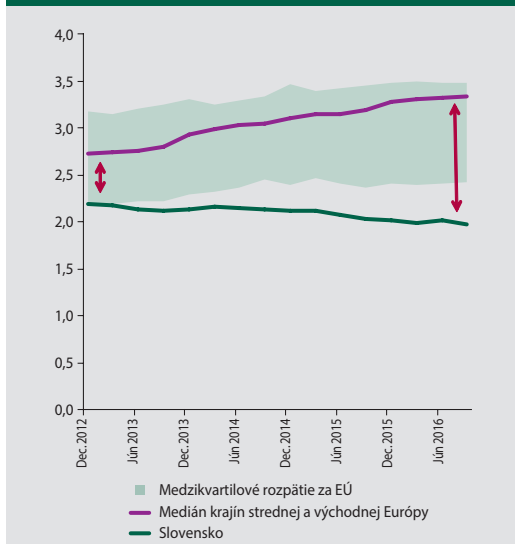
Čistá finančná pozícia slovenských domácností sa aj naďalej zhoršovala, zatiaľ čo väčšina štátov EÚ zaznamenala jej zlepšenie. Za negatívny faktor z hľadiska citlivosti slovenských domácností na prípadné zhoršenie ekonomickej situácie môžeme považovať aj zhoršujúci sa vzťah medzi ich finančnými aktívami (najmä úspory v bankách a investície v podielových fondoch) a finančnými pasívami (najmä úvery poskytnuté bankami). Na rozdiel od väčšiny štátov EÚ bol rast dlhových slovenských domácností vyšší ako rast ich úspor. Rozdiel medzi Slovenskom a ostatnými krajinami strednej a východnej Európy sa v posledných 4 rokoch výrazne zvýšil. Schopnosť slovenských domácností použiť v prípade zhoršenia ekonomickej situácie svoje úspory na splatenie dlhových je nielen horšia ako v iných štátoch EÚ, ale v posledných rokoch sa zhoršovala.

Na druhej strane, takto agregované údaje však neposkytujú informáciu o rozložení dlhových a úspor medzi jednotlivé domácnosti, pričom otázna môže byť aj likvidita niektorých typov úspor.

Dôležitým faktorom, ktorý je potrebné zohľadniť pri interpretácii zadĺženosti a finančnej pozície slovenských domácností v porovnaní s inými štátmi EÚ, je štruktúrny charakter domácej ekonomiky. Na rozdiel od väčšiny štátov eurozóny sa slovenská ekonomika vyznačuje vyššou volatilitou samotného HDP, trhu práce alebo trhu nehnuteľností. Vzhľadom na nízku mieru domáceho kapitálu v kombinácii s vysokou mierou cyklických odvetví je bezpečná úroveň zadĺženosti slovenských domácností nižšia ako priemer EÚ.

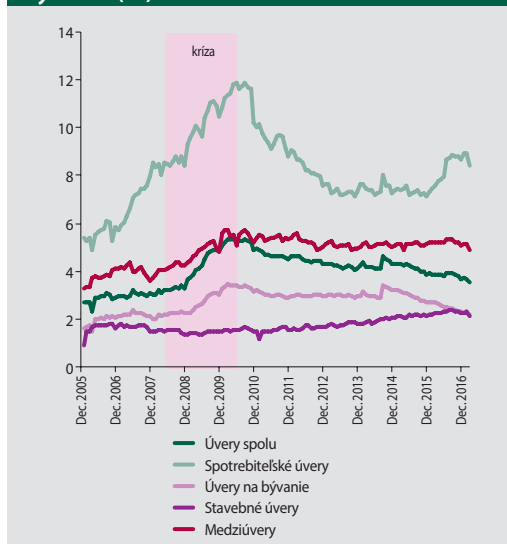
³ Slovak Republic: 2017 Article IV Consultation-Press Release, Staff Report and Informational Annex for Slovak Republic (23 March 2017).

⁴ ESRB: Warnings on medium-term RRE vulnerabilities (November 2016).

Graf 9 Zhoršujúca sa čistá finančná pozícia slovenských domácností oproti EÚ

Zdroj: Eurostat.

Poznámka: Na zvislej osi je čistá finančná pozícia domácností definovaná ako podiel finančných aktív na finančných pasívach.

Graf 10 Rozdielny vývoj podielu zlyhaných spotrebiteľských úverov a úverov na bývanie (%)

Zdroj: NBS.

Napriek mimoriadne priaznivým ekonomickým podmienkam rástol podiel zlyhaných spotrebiteľských úverov. Klesajúce úrokové sadzby a pozitívny vývoj na trhu práce vytvárali mimoriadne priaznivé podmienky na splácanie úverov. Čistá miera zlyhania úverov na bývanie bola blízka nule a podiel zlyhaných úverov v tejto kategórii klesol na najnižšie

úrovne od roku 2009. Aj vďaka tomuto trendu klesol v marci 2017 podiel celkových zlyhaných úverov domácnostiam na hodnotu 3,6 %. Opačný vývoj zaznamenali spotrebiteľské úvery, ktoré počas roka 2016 výraznejšie zlyhávali, keď čistá miera zlyhania prekročila 3 %. Takýto vývoj je prejavom uvoľnených úverových štandardov.

Box 2
PREČO JE SEGMENT SPOTREBITEĽSKÝCH ÚVEROV DÔLEŽITÝ PRE FINANČNÚ STABILITU?

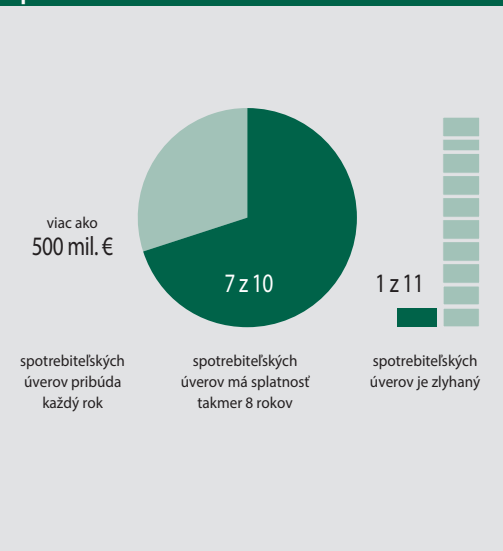
Spotrebiteľské úvery sú druhou najväčšou časťou retailového portfólia a už niekoľko rokov intenzívne rastú. S tým rastie nie len ich význam vo finančnom sektore, ale aj riziká, ktorými môžu ovplyvniť finančnú stabilitu na Slovensku.

Spotrebiteľské úvery tvoria jeden z hlavných zdrojov príjmu bankového sektora. Výnosy z nich sa takmer rovnajú výnosom z portfólia podnikových úverov a zároveň presahujú dve tretiny z výnosov úverov na bývanie. Príčinou sú na jednej strane vysoké úrokové marže,

ktoré sa v európskom porovnaní radia medzi najvyššie, na druhej strane intenzívne rastúci objem portfólia spotrebiteľských úverov. Ich celkový objem dosahuje asi šestinú všetkých úverov domácnostiam. V niektorých individuálnych bankách tvoria takmer celé portfólio úverov domácnostiam, ojedinele dokonca nadpolovičnú väčšinu všetkých aktív spoločností.

Spotrebiteľské úvery väčšinou vykazujú vyššie kreditné riziko v porovnaní s dominantnými úvermi na bývanie, a táto ich charakteristika sa

Graf A Spotrebiteľské úvery rýchlo pribúdajú, a to v najmä v najdlhších splatnostiach

Zdroj: NBS.

odráža aj v úrokovej sadzbe. V súčasnosti však dochádza k protichodným trendom na trhu, keď úrokové sadzby na spotrebiteľské úvery klesajú, no ich zlyhania rastú. Z pohľadu riadenia kreditného rizika je dôležité, aby úrokové marže dostatočne pokrývali zvýšené riziko spotrebiteľských úverov.

V budúcnosti sa môže aktuálne dobrá ekonomická situácia zmeniť a zlyhania spotrebiteľských úverov môžu ešte výraznejšie vzrásť. Viaceré signály tiež naznačujú uvoľnené úverové štandardy spotrebiteľských úverov, ktoré ešte zvyrazňujú možné negatívne dopady na bankový sektor aj na spotrebiteľov. Stresové testovanie ukazuje, že zvýšené zlyhania spotrebiteľských úverov môžu nielen znížiť ziskovosť, ale aj spôsobiť výraznejší pokles kapitálovej primeranosti bánk (aj pod stanovené minimálne hranice).

2.2 UDRŽATEĽNOSŤ OBCHODNÉHO MODELU FINANČNÝCH INŠTITÚCIÍ

2.2.1 VPLYV PROSTREDIA NÍZKÝCH ÚROKOVÝCH SADZIEB NA OBCHODNÉ STRATÉGIIE FINANČNÝCH INŠTITÚCIÍ

Celkové zhodnotenie rizika

- Klesajúce úrokové sadzby (najmä v sektore retailu) v nasledujúcich rokoch prispievajú k negatívnemu tlaku na zisk bánk
- Veľkosť tohto poklesu bude závisieť najmä od miery spomalenia aktuálne rýchleho rastu úverov a vplyvu konkurenčného tlaku na ďalší pokles úrokových sadzieb
- Banky sú zároveň stále citlivejšie na prípadný nárast kreditných strát, ktoré sú momentálne na veľmi nízkych úrovniach. Rizikom je v súčasnosti najmä vývoj v sektore spotrebiteľských úverov

ZISKOVOSŤ SLOVENSKÝCH BÁNK JE VÝRAZNE ZÁVISLÁ OD VÝVOJA ČISTÉHO ÚROKOVÉHO PRÍJMU, KTORÝ SA V PROSTREDÍ NÍZKÝCH ÚROKOVÝCH SADZIEB DOSTÁVA POD SILNÉJÚCI TLAK

Pretrvávajúce prostredie nízkych úrokových sadzieb sa aktuálne prejavuje silnejším tla-

kom na ziskovosť bánk. Čistá úroková marža v období od konca roka 2014 do marca 2017 postupne výrazne klesla z 3,1 % na 2,5 % a pokračovanie tohto trendu možno očakávať aj v nasledujúcom období. Stále výraznejšie preto do popredia vstupuje otázka udržateľnosti obchodných stratégií bánk, ktoré sú v prípade slovenského bankového sektora primárne založené na vysokom podiele čistých úrokových príjmov.

Analýza rizika udržateľnosti obchodných modelov je založená na aktualizovanej simulácii ďalšieho vývoja. Toto riziko bolo podrobne analyzované už v Správe o finančnej stabilite k novembru 2016. Vývoj v uplynulých mesiacoch však poukázal na čiastočnú zmenu niektorých trendov. Tieto zmeny sa týkajú predovšetkým ešte výraznejšieho zrýchlenia rastu niektorých typov úverov v prostredí priaznivého ekonomického vývoja a poklesu úrokových sadzieb.

PRI ZACHOVANÍ SÚČASNÝCH TRENDOV BUDE POKLES ČISTÝCH ÚROKOVÝCH PRÍJMOV POKRAČOVAŤ AJ V NASLEDUJÚCICH ROKOCH

Simulácia potvrdzuje postupný pokles ziskovosti v rokoch 2017 aj 2018. Vzhľadom na zrýchlenie rastu niektorých typov úverov naznačujú však aktuálne trendy čiastočné zmiernenie

Tabuľka 2 Zmeny parametrov v scenári možného vývoja ziskovosti bánk do roku 2018

	Medziročná zmena objemu	Zmena úrokovej sadzby na stave
Retailové spotrebiteľské úvery	Postupný pokles rastu zo 16,1 % na 12,7 %	Rovnomerný pokles úrokovej sadzby z 10,4 % na 6,7 %
Retailové úvery na nehnuteľnosti	Postupný pokles rastu z 15,0 % na 10,3 %	Rovnomerný pokles z 2,4 % na 1,5 %
Úvery podnikom	Postupný pokles rastu zo 7,4 % na 5,8 %	Konštantná úroveň (2,7 %)
Nakúpené cenné papiere	Konštantná úroveň objemu	Postupný pokles priemernej výnosnosti z 2,7 % na 1,9 %
Retailové vklady - termínované	Konštantná úroveň objemu	Postupný pokles úrokovej sadzby z 1,2 % na 0,4 %
Retailové vklady - bežné účty	Postupný pokles rastu z 19 % na 9 %	Úroková sadzba zostane pod úrovňou 0,1 %
Vklady podnikov, finančných spoločností a nerezidentov	Konštantná úroveň objemu	Pokles z 0,1 % na -0,1 % do konca roka 2017
Emitované cenné papiere	Postupný pokles rastu z 10 % na 8 %	Pokles z 1,7 % na 0,8 %

Ďalšie predpoklady:

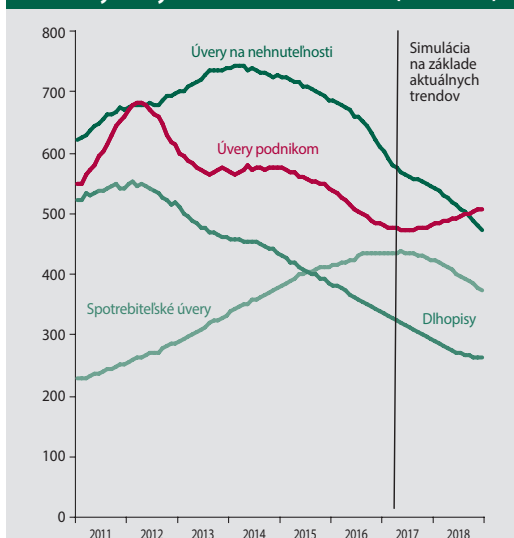
Nákladovosť kreditného rizika v sektore retailu mierne vzrastie z 0,64 % na 0,73 %, v sektore podnikov zostane na približne rovnakej úrovni 0,62 %.

Zdroj: NBS.

Poznámky: Posledné údaje sú za marec 2017. Scenár možného vývoja sa vzťahuje na obdobie od apríla 2017 do decembra 2018.

tohto poklesu v roku 2017 v porovnaní so simuláciou uvedenou v predchádzajúcej Správe o finančnej stabilite. Postupne zrýchľuje najmä rast retailových úverov na bývanie. Zatiaľ čo v marci 2016 bolo jeho medziročné tempo rastu 13,1 %, v období nasledujúcich 12 mesiacov postupne zrýchľovalo a v marci 2017 dosiahlo 15,0 %. Zároveň sa spomalil pokles úrokových sadzieb na týchto úveroch, ktorý bol najvýraznejší v druhom a treťom štvrtroku 2016. Pomerne rýchly rast

úverov zaznamenali aj spotrebiteľské úvery (od júla 2016 do marca 2017 presahovalo ich tempo rastu 16 %). Tieto trendy naznačujú spomalenie doterajšieho poklesu čistých úrokových príjmov v sektore retailu. Na druhej strane, udržanie takéhoto tempa rastu v dlhodobejšom horizonte pri súčasnom zachovaní obozretných úverových štandardov je možné pokladať za nepravdepodobné. Simulácia preto predpokladá čiastočné spomalenie tempa rastu retailových úverov, ako aj pokračujúci pokles úrokových sadzieb, ktorý môže byť kvôli silnejšej konkurencii značný najmä v segmente spotrebiteľských úverov.

Graf 11 Simulácia možného vývoja úrokových výnosov do roku 2018 (mil. EUR)

Zdroj: NBS.

RASTIE CITLIVOSŤ BÁNK NA KREDITNÉ RIZIKO

Celkový vývoj ziskovosti bude závisieť nielen od miery poklesu úrokového výnosu v retailovom sektore, ale aj vývoja v oblasti kreditného rizika. Simulácia naznačuje možný výraznejší pokles úrokových príjmov v sektore retailu v roku 2018. Miera tohto poklesu však bude závisieť na jednej strane od miery spomalenia rastu úverov a na druhej strane od miery konkurencie a jej vplyvu na rýchlosť poklesu úrokových sadzieb. Druhým významným faktorom je možný nárast nákladov na kreditné riziko. Aktuálne miery nákladov na kreditné riziko sú v sektore retailových úverov na bývanie a úverov podnikom na historicky nízkych úrovniach, v sektore spotrebiteľských úverov rastú. Otázna je preto dlhodobějšía udržateľnosť týchto nízkych nákladov. Najvýznamnejší vplyv má predpoklada-

né zvýšenie miery nákladov na kreditné riziko v sektore retailu z 0,64 % na 0,73 %. Dôvodom tohto predpokladu je dlhodobá klesajúca miera nákladovosti, hoci miera zlyhania retailových úverov začala v roku 2016 opätovne rásť (porovnaj graf 27). Simulácia naznačuje negatívny dopad nárastu rizikovosti retailového portfólia, najmä v segmente spotrebiteľských úverov, na ziskovosť bánk. Výsledky zároveň poukazujú na rastúcu citlivosť ziskovosti na ich zvýšenie, keď aj malý nárast môže výraznejšie ovplyvniť vývoj ziskovosti. Tento záver potvrdzuje aj makrostressové testovanie. V závislosti od vývoja týchto faktorov môže medziročný pokles ziskovosti v rokoch 2017 a 2018 za bankový sektor ako celok dosiahnuť 10 % až 20 %.⁵

SIMULÁCIA NAZNAČUJE NEGATÍVNY DOPAD NAJMÄ V SKUPINE MENEJ VÝZNAMNÝCH BÁNK

Prostredie nízkych úrokových sadzieb ešte zväčšuje problematiku všeobecne nižšej ziskovosti menej významných bánk. Simulácia naznačuje, že významné banky by si mali naďalej udržať hodnotu ukazovateľa ROE nad priemerom v rámci bankovej únie. Na druhej strane,

Tabuľka 3 Simulácia vývoja ROE naznačuje negatívny dopad prostredia nízkych úrokových sadzieb najmä v skupine menej významných bánk

Ukazovateľ ROE	2016 (bez mimoriadnych vplyvov)	2017	2018
Významné banky	13,1 %	10,8 %	8,4 %
Menej významné banky	3,0 %	4,0 %	1,9 %

Zdroj: NBS.

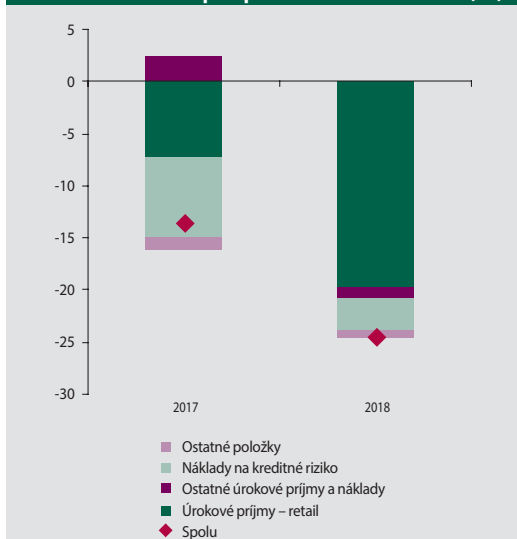
udržateľnosť obchodných modelov skupiny menej významných bánk sa postupne dostáva pod stále väčší tlak, keďže v tejto skupine sú nízke úrokové marže ešte zväčšené problémom vyššej miery nákladov na kreditné riziko.

2.2.2 RIZIKO NÁRASTU ÚROKOVÝCH SADZIEB ALEBO RIZIKOVÝCH PRÉMIIÍ

Hlavné závery:

- Možnosť opätovného nárastu úrokových sadzieb sa v porovnaní s minulosťou javí ako reálnejšia
- Finančná situácia klientov (najmä podnikov) s vyššou mierou financovania prostredníctvom bankových úverov môže byť nepriaznivo ovplyvnená nárastom splátok
- Možný rast klientskych úrokových sadzieb bude pravdepodobne ovplyvnený konkurenčným tlakom, najmä v prípade retailových úverov na bývanie
- Nepriaznivý vplyv na výnosnosť dôchodkových fondov vrátane garantovaných dôchodkových fondov
- Presun časti dlhopisov v garantovaných fondoch DSS do portfólia dlhopisov držaných do splatnosti tieto straty výrazne znižuje

Graf 12 V nasledujúcom období môže pokračujúci pokles úrokových príjmov v sektore retailu prispieť k zníženiu zisku (%)

Zdroj: NBS.

Poznámky: Na grafe je zobrazená simulovaná medziročná zmena zisku pred zdanením a najvýznamnejšie faktory tejto zmeny. Graf nezahŕňa údaje za pobočky zahraničných bánk. Zmena ziskovosti v roku 2017 je vypočítaná vzhľadom na zisk dosiahnutý v roku 2016 po odpočítaní jednorazových a mimoriadnych vplyvov. Ak by sa simulovaná ziskovosť v roku 2017 porovnávala so skutočným ziskom v roku 2016, prepad by bol až 36 %.

PRAVDEPODOBNOŠŤ NÁRASTU ÚROKOVÝCH SADZIEB (NAJMÄ DLHODOBÝCH) SA ZVÝŠILA

Na finančných trhoch sa objavuje viacero signálov, že úrokové sadzby by mohli začať opätovne rásť. Hoci úrokové sadzby v eurozóne zostávajú nízke, v USA vzrástli päťročný swapový sadzby v období od júla 2016 do marca o 1 p. b. Tento vývoj poukazuje na skutočnosť, že prípadný opätovný nárast úrokových sadzieb môže byť

⁵ Zmena ziskovosti v roku 2017 je vypočítaná vzhľadom na zisk dosiahnutý v roku 2016 po odpočítaní jednorazových a mimoriadnych vplyvov.

Graf 13 Dlhodobé úrokové sadzby v USA začali výrazne rásť, v EÚ zostali zatiaľ nízke (%)

pomerne rýchly. Počas prvého štvrtroka sa navyše výrazne zvýšila inflácia v eurozóne. Vzástla aj sadzba swapov naviazaných na infláciu, čo signalizuje zvyšujúce sa inflačné očakávania. Zvyšuje sa preto pravdepodobnosť, že obdobie nízkych úrokových sadzieb by sa mohlo ukončiť a sadzby by mohli opätovne vzrásť aj v eurozóne.

V PRÍPADE NEFINANČNÝCH KLIENTOV BÁNK MÔŽE BEZPROSTREDNE RIZIKO NÁRASTU ÚROKOVÝCH SADZIEB OVPLYVNIŤ NAJMÄ PODNIKY

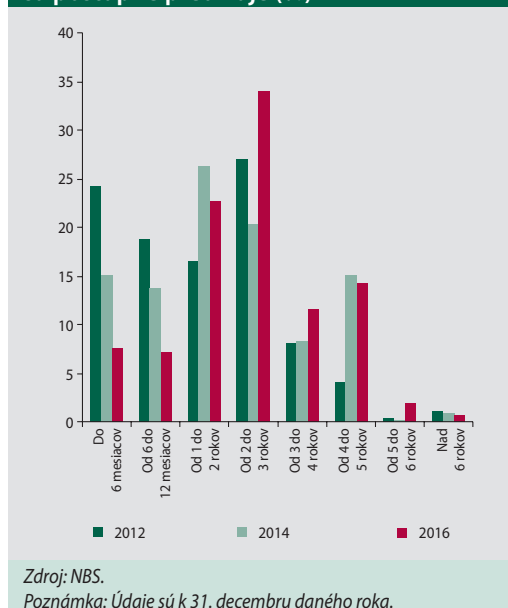
Fixácia úrokových sadzieb ostáva v prípade podnikov krátka, v prípade domácností je možné pozorovať predlžovanie fixácie pri úveroch na bývanie. Dopad zvyšovania úrokových sadzieb na finančných trhoch na klientov bánk je ovplyvnený viacerými faktormi. Prvým faktorom je to, či sú úrokové sadzby na úveroch klientom fixované alebo variabilné, a v druhom prípade aká je fixácia týchto úrokových sadzieb. V prípade domácností je dôležitá najmä fixácia úrokových sadzieb na úvery na bývanie, keďže spotrebiteľské úvery majú spravidla výrazne kratšiu splatnosť aj konštantné sadzby počas životnosti úveru. Na základe údajov dostupných od roku 2012 je možné poukázať na predlžovanie fixácie úrokových sadzieb portfólia úverov na bývanie.

Kým až 43 % portfólia týchto úverov malo zostatkovú fixáciu ku koncu roka 2012 do 1 roka, tento

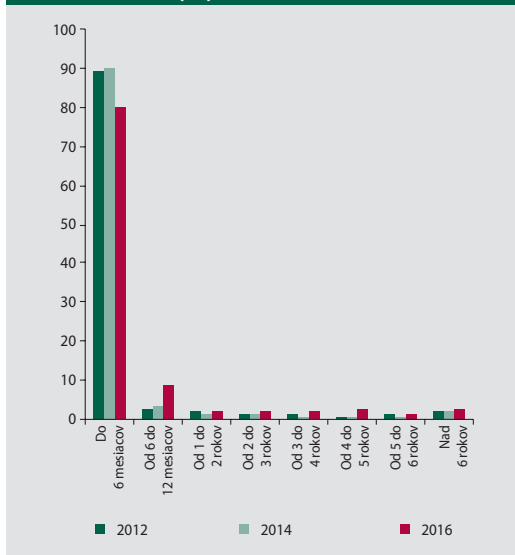
podiel klesol ku koncu roka 2016 na necelých 15 %. Výrazne sa však zvýšil podiel úverov so zostatkovou fixáciou od 2 do 5 rokov, a to z 39 % ku koncu roka 2012 na takmer 60 % ku koncu roka 2016. To znamená, že náhla zmena trhových sadzieb by sa mala dotknúť väčšiny klientov až so značným časovým oneskorením.

Naopak, v prípade podnikov zhruba 90 % investičných úverov má zostatkovú fixáciu do 1 roka, z toho väčšina do 6 mesiacov. Výrazný posun fixácie nie je možné zaznamenať v čase. Z toho je možné predpokladať, že úvery nefinančným spoločnostiam by boli bezprostredne dotknuté v prípade nárastu trhových sadzieb a prípadný nárast úrokových sadzieb na podnikové úvery by bol okamžitý.

Kým úrokové sadzby na podnikových úveroch ostávajú naviazané na trhové sadzby, v prípade úrokových sadzieb na úvery na bývanie domácnostiam je takýto vzťah v posledných rokoch menej badateľný. Ďalším faktorom, ktorý ovplyvňuje úrokovú citlivosť klientskych úverov je to, do akej miery je naviazaná samotná úroková sadzba na danom úvere na trhovú úrokovú sadzbu (medzibankovú, prípadne na výnosy štátnych dlhopisov), a teda do akej miery sa prenesie nárast trhovej sadzby do klientskych úrokových sadzieb.

Graf 14 Fixácia úrokových sadzieb v prípade portfólia úverov na bývanie domácnostiam sa postupne predlžuje (%)

Graf 15 Fixácia úrokových sadzieb v prípade investičných úverov poskytnutých nefinančným spoločnostiam ostáva krátka (%)

Zdroj: NBS.

Poznámka: Údaje sú k 31. decembru daného roka.

Na základe ekonometrickej analýzy⁶ (detaily uvádza box 3) je možné preukázať pomerne významný historický vzťah medzi úrokovými sadzbami na novoposkytnuté podnikové úvery a medzibankovými sadzbami. Tento vzťah platí tak do obdobia pred finančnou krízou, ako aj po tomto období, pričom je možné poukázať iba na mierne zmeny v tomto vzťahu. Na základe analýzy vo všeobecnosti platí, že zmena medzibankových sadzieb by sa mala preniesť do úrokových sadzieb na novoposkytnuté podnikové úvery de facto v plnej miere a pomerne rýchlo.

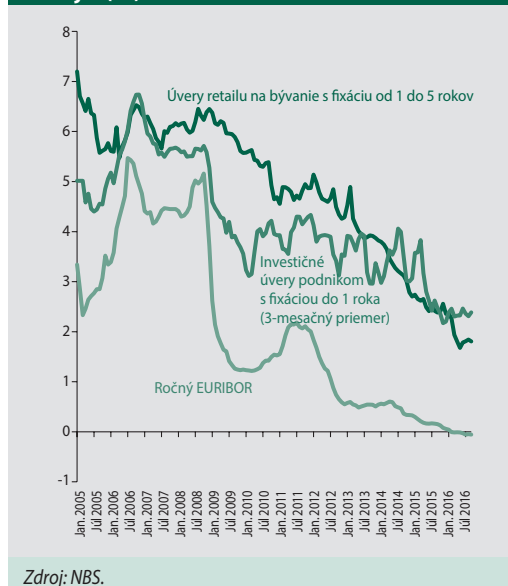
Keďže počas sledovaného obdobia boli trendy vo vývoji medzibankových sadzieb jednotlivých splatností pomerne podobné, je ťažko určiť na základe analýzy, na ktoré konkrétne medzibankové sadzby boli v tomto období úverové sadzby naviazané. Na základe jednotlivých odhadov a informácií o zostatkovej fixácii podnikových úverov je ale možné predpokladať, že sú to skôr medzibankové sadzby s kratšou splatnosťou, t. j. so splatnosťou 1 mesiac až 6 mesiacov. Túto hypotézu podporuje aj informácia o naviazaní úrokových sadzieb na podnikové úvery na trhové sadzby k marcu 2017, keďže za posledné obdobie je už táto informácia dostupná z registra

bankových úverov a záruk. Na základe údajov z registra približne tretina poskytnutých úverov mala fixnú úrokovú sadzbu (prevažne pre malé a stredne veľké podniky) a polovica úrokovú sadzbu naviazanú na EURIBOR (väčšinou s mesačnou a trojmesačnou splatnosťou).

Na druhej strane, v prípade úrokových sadzieb na novoposkytnuté úvery na bývanie domácnostiam je takýto vzťah menej jasný. Kým zhruba do obdobia 2009 – 2012 je možné poukázať na vzťah medzi klientskymi sadzbami a medzibankovými sadzbami, resp. výnosmi štátnych dlhopisov (druhý vzťah je výrazný najmä v prípade úverov s fixáciou od 1 do 5 rokov a výnosmi 3- a 5-ročných vládnych dlhopisov), tento vzťah po tomto období v podstate neexistuje, resp. iba do minimálnej miery. Zlom v tomto vzťahu je pravdepodobne dôsledkom výraznejšej konkurencie pri tomto produkte v domácom bankovom sektore a štrukturálnych zmien, napr. v oblasti poplatkov za predčasné splatenie úveru na bývanie.

To znamená, že kým zvýšenie krátkodobých trhových sadzieb by sa malo premietnuť do úrokových sadzieb pri väčšine podnikových úverov takmer úplne a pomerne rýchlo, transmisia do úrokových sadzieb na úvery na bývanie je

Graf 16 Vzťah medzi klientskymi úrokovými sadzbami a trhovými sadzbami ostáva v poslednom období v prípade podnikov silnejší (%)

Zdroj: NBS.

⁶ Nakoľko detailné informácie o historickom zmluvnom naviazaní klientskych úrokových sadzieb na trhové sadzby nie sú dostupné, ich vzťah sa sledoval pomocou ekonometrickej analýzy.

otázna a bude do veľkej miery závisieť od konkurenčného tlaku v domácom bankovom sektore. Na druhej strane, odolnosť klientov voči úrokovému riziku sa zvyšovala aj pomocou odporúčania a následného opatrenia NBS, kde zavedením testu na dvojpercentný úrokový šok pri poskytnutí úveru na bývanie sa tlmí rast delikvencie klientov z titulu dopadu úrokového rizika.

DOPAD NÁRASTU TRHOVÝCH SADZIEB NA ČISTÉ ÚROKOVÉ VÝNOSY BÁNK BUDE PRAVDEPODOBNE ZÁVISIEŤ OD MIERY KONKURENCIE NAJMÄ V OBLASTI ÚVEROV OBYVATEĽSTVA, V MENŠEJ MIERE V OBLASTI VKLADOV OBYVATEĽSTVA

Dopad zvýšenia úrokových sadzieb na úrokové výnosy bánk bude závisieť najmä od miery konkurencie v prípade úverov poskytnutých obyvateľstvu. Ako bolo popísané v predchádzajúcej časti, nárast trhových, najmä krátkodobých,

sadzieb by sa mal premietnuť do úrokových sadzieb veľkej časti podnikových úverov pomerne rýchlo a takmer v úplnej miere. V prípade dlhopisového portfólia je takisto transmisia pomerne priamočiara, keďže na dlhopisoch s variabilnou sadzbou naviazanou na trhové sadzby sa budú postupne zvyšovať kupónové výnosy podľa vývoja referenčnej trhovej sadzby. Otázkou však ostáva, do akej miery budú banky zohľadňovať nárast trhových sadzieb v prípade úverov poskytnutých obyvateľstvu, či už pri novoposkytnutých úveroch na bývanie, pri refixácii týchto úverov alebo pri novoposkytnutých spotrebiteľských úveroch. Kým konkurenčný tlak môže brániť zvyšovaniu úrokových sadzieb pri novoposkytnutých úveroch, aktuálne pozorovateľná predlžujúca sa doba fixácie pri úveroch na bývanie môže zmluvne brániť v rýchlej transmisii pohybu trhových sadzieb.

Box 3

EKONOMETRICKÁ ANALÝZA VZŤAHU MEDZI KLIENTSKYMI A TRHOVÝMI ÚROKOVÝMI SADZBAMI

Na analýzu možného dlhodobého vzťahu medzi klientskymi úrokovými sadzbami na novoposkytnuté úvery a novoprijaté vklady a trhovými sadzbami sa použil tzv. error-correction model. V prípade novoposkytnutých úverov vstupovali do analýzy nasledujúce produkty:

- Úvery na bývanie s fixáciou do 1 roka poskytnuté domácnostiam;
- Úvery na bývanie s fixáciou od 1 do 5 rokov poskytnuté domácnostiam;
- Prevádzkové úvery poskytnuté podnikom;
- Investičné úvery podnikom s fixáciou do 1 roka;
- Kategória „ostatných“ podnikových úverov s fixáciou do 1 roka.

Ako možné vysvetľujúce premenné sa použili nasledujúce trhové sadzby:

- Troj- a dvanásťmesačné medzibankové sadzby (BRIBOR do konca roka 2008 a EURIBOR od roku 2009);
- Troj-, päť- a desaťročné výnosy slovenských štátnych dlhopisov.

Error-correction rovnice sa odhadli samostatne za obdobie 2005 až 2009, 2005 až 2012, 2005 až 2016 a 2010 až 2016.

V prípade novoprijatých vkladov vstupovali do analýzy nasledujúce produkty:

- Netermínované vklady obyvateľstva;
- Úsporné vklady obyvateľstva;
- Termínované vklady obyvateľstva do 1 roka;
- Netermínované podnikové vklady;
- Termínované vklady podnikov denné;
- Termínované vklady podnikov do 7 dní;
- Termínované vklady podnikov do 1 roka.

Ako možné vysvetľujúce premenné sa použili medzibankové sadzby (BRIBOR do konca roka 2008, EURIBOR po tomto období) s nasledovnými splatnosťami:

- Denné (overnight);
- 1-, 3-, 6- a 9-mesačné;
- Ročné.

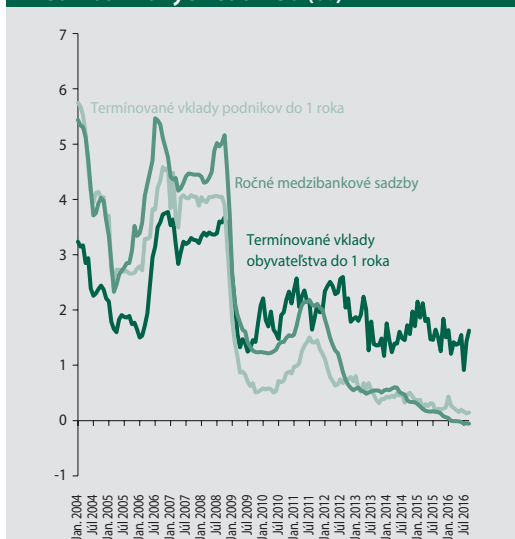
Error-correction rovnice sa odhadli samostatne za obdobie 2004 až 2008, 2004 až 2016 a 2009 až 2016.

Úrokové sadzby na vkladoch vo všeobecnosti odrážajú vývoj medzibankových úrokových sadzieb. Ekonometrická analýza (box 3) potvrdila existenciu významného vzťahu medzi úrokovými sadzbami na vkladoch klientov (tak domácností, ako aj podnikov) a medzibankovými sadzbami. Vo viacerých prípadoch je možné dokonca poukázať na posilnenie tohto vzťahu po vstupe do eurozóny. Tento silnejší vzťah môže odrážať buď väčšiu naviazanosť vkladov na medzibankové sadzby EURIBOR ako na BRIBOR, alebo skutočnosť, že po poklese medzibankových sadzieb v roku 2009 sú tieto sadzby menej volatilné, a preto odhady dávajú lepší výsledok.

V porovnaní s úrokovými sadzbami na úvery je však transmisia zmien medzibankových sadzieb v prípade sadzieb na vkladoch pomalšia a vo všeobecnosti sa prenesie iba časť celkovej zmeny. To znamená, že prípadný nárast trhových sadzieb by sa mal prejavíť na úrokových nákladoch bankového sektora cez vplyv na náklady na vklady klientov iba postupne a neúplne. Vzhľadom na veľký objem klientskych vkladov však aj relatívne malý nárast úrokových sadzieb môže mať zreteľný dopad na úrokové náklady bánk.

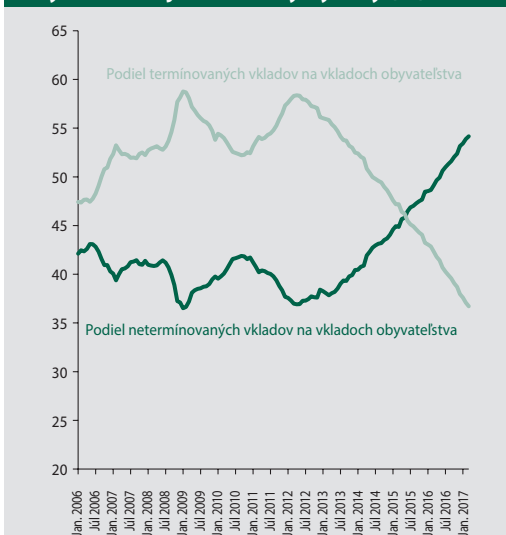
Nárast úrokových sadzieb na vkladoch môže byť ovplyvnený, najmä v prípade vkladov obyvateľstva, aj konkurenčným tlakom.

Graf 17 Sadzby na vkladoch klientov vo všeobecnosti odrážajú vývoj medzibankových sadzieb (%)

Zdroj: NBS.

Graf 18 Podiel netermínovaných vkladov obyvateľstva je historicky vysoký (%)

Zdroj: NBS.

Pri súčasnom stave historicky nízkych úrokových sadzieb je záujem o termínované vklady vo všeobecnosti nízky, čo sa odráža aj na historicky nízkom podiele termínovaných vkladov a historicky vysokom podiele netermínovaných vkladov na celkových vkladoch obyvateľstva. Pri náraste trhových sadzieb môže dopyt po termínovaných vkladoch zo strany obyvateľstva narásť. Dôjde tak pravdepodobne k zvýšeniu podielu termínovaných na úkor netermínovaných vkladov. Takýto rastúci podiel termínovaných vkladov sa odrazí aj na náraste úrokových nákladov, keďže termínované vklady ponúkajú vo všeobecnosti vyššiu úrokovú sadzbu.

Faktorom, ktorý môže vplyvať na úrokovú politiku bánk pri úrokových sadzbách na vkladoch, bude likvidná pozícia bánk. Práve možná potreba držať dlhodobé zdroje na regulatorne účely môže viesť k nárastu úrokových sadzieb, a tak aj k zvyšovaniu úrokových nákladov. Tento faktor by sa však mal týkať iba vybraných bánk.

Dopad nárastu trhových sadzieb na precenenie dlhopisov v bankách by mal byť limitovaný. Dlhopisy bánk sa nachádzajú najmä v portfóliu dlhopisov držaných do splatnosti (HTM), v ktorom sa dlhopisy neprečunujú na reálnu hodnotu a v portfóliu na predaj (AFS), v ktorom sa dlhopisy prečunujú priamo voči vlastným zdrojom. To znamená, že negatívny dopad zvý-

šenia trhových sadziieb na reálnu hodnotu dlhopisov by nemal výrazne ovplyvniť ziskovosť bánk. Celkovo skutočnosť, že banky momentálne držia takmer 60 % dlhopisov v HTM portfóliu, limituje negatívny dopad náhleho nárastu trhových sadziieb na banky cez pokles reálnej hodnoty týchto dlhopisov.

Možný okamžitý dopad precenenia dlhopisov v AFS portfóliu na banky sa analyzoval pomocou testu senzitivity, ktorý je bližšie popísaný v nasledujúcej časti. Podľa testu by mal byť dopad precenenia dlhopisov v AFS portfóliu na banky limitovaný, keď pokles hodnoty dlhopisov predstavuje 0,3 % až 0,5 % aktív, resp. 2,7 % až 5,0 % vlastných zdrojov dotknutých bánk.

RIZIKO ZNÍŽENIA HODNOTY AKTÍV DLHOPISOVÝCH FONDŮ
Náhle zvýšenie úrokových sadziieb môže spôsobiť výraznejší pokles výnosnosti fondov investujúcich do dlhopisov. Pri náraste úrokových sadziieb sa znižuje hodnota dlhopisov. Táto citlivosť navyše v predchádzajúcich rokoch kvôli snahe udržať kladnú výnosnosť v prostredí extrémne nízkych úrokových sadziieb výrazne vzrástla. Najvýraznejšie sa to týka dôchodkových fondov, a to v druhom aj treťom pilieri vrátane dlhopisových garantovaných fondov DSS.

Vzhľadom na dlhodobý charakter investícií v dôchodkových fondoch budú prípadné straty z nárastu sadziieb len dočasné. Reálna hodnota dlhopisov sa v priebehu niekoľkých rokov postupne zvýši a v čase splatnosti sa vráti späť na ich nominálnu hodnotu. Odhliadnuc od tohto krátkodobého poklesu je naopak z dlhodobého hľadiska dopad nárastu úrokových sadziieb pre tieto fondy priaznivý, keďže postupne sa zvýšia úrokové výnosy. Zároveň treba poznamenať, že miera poklesu hodnoty aktív bude tiež závisieť od toho, či budú úrokové sadzby rásť postupne,

alebo sa naopak zvýšia náhle počas krátkeho obdobia. Riziko predstavuje najmä náhle a neočakávané zvýšenie úrokových sadziieb.

Dopad nárastu úrokových sadziieb bol analyzovaný prostredníctvom testu senzitivity. Test vychádza z predpokladu, že najprv ECB ukončí program kvantitatívneho uvoľňovania, čo prispeje k nárastu dlhodobých úrokových sadziieb, a teda aj k strmosti úrokovej krivky (scenár 1). Až v druhom kroku vzrastú aj krátkodobé sadzby, čím sa celá úroková krivka posunie paralelne nahor (scenár 2).

Scenáre sú kalibrované tak, aby v prípade rastu úrokových sadziieb predstavovali relevantný scenár možného vývoja. Keďže dlhodobé úrokové sadzby vzrástli v období niekoľkých mesiacov o 1 p. b., v scenári 1 sa predpokladá nárast dlhodobých úrokových sadziieb o 1,5 p. b. V scenári sa následne predpokladá dodatočný nárast krátkodobých aj dlhodobých úrokových sadziieb o 0,5 p. b. Hodnota dlhopisových investícií v dôchodkových a podielových fondoch však môže byť nepriaznivo ovplyvnená nielen všeobecným nárastom úrokových sadziieb, ale aj zvýšením rizikových prirážok. Aby bolo možné podrobnejšie analyzovať aj mieru vystavenia voči tomuto riziku, test senzitivity obsahuje aj scenár 3, v ktorom sa predpokladá nárast kreditných prirážok na úrovne z vrcholu dlhovej krízy v eurozóne. Detailný popis jednotlivých scenárov uvádza tabuľka 4. Vo všetkých scenároch sa predpokladá, že úrokové sadzby, resp. kreditné prirážky vzrastú náhle, keďže práve takýto scenár predstavuje pre výkonnosť fondov najvyššie riziko.

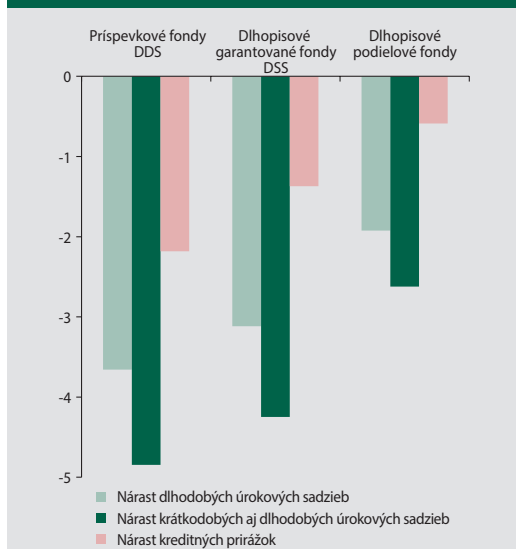
Hodnota majetku v dlhopisových dôchodkových fondoch môže v uvedených scenároch poklesnúť o 3 % až 5 %, v niektorých prípadoch aj viac. Dôchodkové fondy s dlhopisovou

Tabuľka 4 Scenáre nárastu úrokových sadziieb a kreditných prirážok

Scenár	Popis scenára
Nárast dlhodobých úrokových sadziieb	Krátkodobé úrokové sadzby: bez zmeny Úrokové sadzby na 5 a viac rokov: + 1,5 p. b. Úrokové sadzby do 5 rokov: lineárna interpolácia
Nárast krátkodobých aj dlhodobých úrokových sadziieb	Krátkodobé úrokové sadzby: + 0,5 p. b. Úrokové sadzby na 5 a viac rokov: + 2,0 p. b. Úrokové sadzby do 5 rokov: lineárna interpolácia
Nárast kreditných prirážok	Návrat na úrovne z vrcholu dlhovej krízy v eurozóne (september 2012)

Zdroj: NBS.

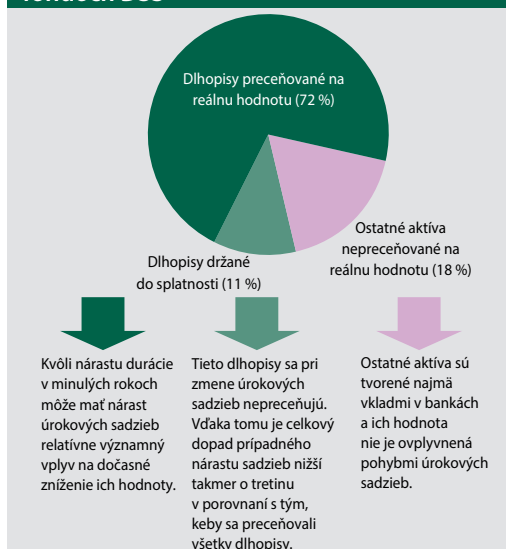
Graf 19 Straty v najviac dotknutých typoch fondov pri simulácii nárastu úrokových sadziieb a kreditných prírážok (% z NAV)

Zdroj: NBS.

Poznámka: Detailný popis jednotlivých scenárov uvádza tabuľka 4.

Graf 20 Dlhopisy držané do splatnosti výrazne znižujú dopad prípadného nárastu úrokových sadziieb v garantovaných fondoch DSS

Zdroj: NBS.

stratégiu pritom predstavujú najväčší podiel, čo platí rovnako pre fondy DDS aj DSS. Výraznejšiemu poklesu výnosnosti môžu byť vystavené aj garantované dlhopisové fondy DSS. Na druhej strane, zníženie hodnoty aktív v dôsledku nárastu kreditných prírážok je výrazne menšie, hoci v niektorých konkrétnych fondoch môže byť rovnako výrazné. Mieru dopadu pre najviac dotknuté typy dôchodkových a podielových fondov zobrazuje graf 19.

V garantovaných dôchodkových fondoch mohli byť straty ešte o tretinu vyššie, ak by časť dlhopisov nebola účtovaná v umorovanej hodnote. Dlhopisy v portfóliách dôchodkových a podielových fondov sú štandardne preceňované na reálnu hodnotu, a teda ich hodnota je ovplyvňovaná pohybmi úrokových sadziieb. Garantované dôchodkové fondy však majú podľa zákona možnosť oceňovať časť dlhopisového portfólia v umorovanej hodnote, ktorá nie je citlivá na zmeny úrokových sadziieb.⁷ Hoci garantované dôchodkové fondy oceňujú týmto spôsobom len 13 % svojho dlhopisového portfólia, výrazne tým zmiernili dopad prípadného nárastu úrokových sadziieb. Napríklad v scenári 1 by sa odhadované straty v prípade, ak by žiadne dlhopisy neboli účtované v umorovanej hodnote, zvýšili v priemere o ďalších 1,3 % NAV, v scenári 2

až o 1,7 % NAV. Znamená to, že vďaka účtovaniu časti dlhopisového portfólia v umorovanej hodnote by straty garantovaných fondov DSS v prípade náhleho nárastu úrokových sadziieb boli nižšie približne o tretinu.

Využitie zákonnej možnosti oceňovať časť portfólia v garantovaných dôchodkových fondoch DSS môže zmierniť dopad rizika nárastu úrokových sadziieb. Využitie tejto možnosti podporuje nielen rastúce riziko zvyšovania úrokových sadziieb (najmä dlhodobých), ale aj fáza dôchodkového sporenia, ktoré je ako celok stále v sporiavej fáze, bez potreby predávať časť investičného portfólia v dôsledku výplaty nasparených prostriedkov.

2.3 VPLYV REGULAČNÝCH RIZÍK NA FINANČNÚ STABILITU RASTIE

Hlavné trendy

- Vývoj v regulačnom prostredí výrazným spôsobom ovplyvňuje aj ziskovosť finančných inštitúcií
- Revízia smernice CRD IV a BRRD a nariadenia CRR a SRMR môžu mať významný dopad aj na slovenský bankový sektor

⁷ V umorovanej hodnote môžu byť držané štátne dlhopisy krajín, ktoré nemajú horšie ratingové hodnotenie ako Slovensko (podrobnejšie v § 88b ods. 2 zákona č. 43/2004 Z. z. o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov).

VPLYV REGULÁTORNÝCH ZMIEN NA ZISKOVOSŤ FINANČNÝCH INŠTITÚCIÍ

Vývoj v regulatórnom prostredí výrazným spôsobom ovplyvňuje aj ziskovosť finančných inštitúcií. V prípade bánk predstavovali rôzne priame regulátorne náklady (najmä na bankový odvod a príspevky do fondov) k 31. decembru 2016 pätinu zisku pred zdanením (bez zahrnutia mimoriadnych vplyvov). V prípade menej významných bánk je tento podiel ešte výrazne vyšší (tabuľka 5).

Ziskovosť bánk však nepriamo ovplyvňujú aj iné regulátorne obmedzenia. Zavedenie maximálnej výšky poplatku za predčasné splatenie retailových úverov na bývanie výrazne prispelo k zníženiu úrokových marží. Navyše sa postupne zvyšuje regulatórny vplyv aj v prípade úrokových sadziieb na spotrebiteľské úvery. Maximálna výška odplaty nemôže presiahnuť dvojnásobok trhového priemeru, ktorý sa v prostredí klesajúcich sadziieb postupne znižuje. Nové požiadavky, ktoré majú zabezpečiť dostatočný objem pasív bánk, ktoré v prípade problémov banky pokryjú časť strát (MREL), môžu tiež zvýšiť náklady na financovanie bánk. Na konci roka 2015 zároveň vstúpilo do platnosti obmedzenie na maximálnu výšku tzv. výmenných (medzi-bankových) poplatkov pri používaní platobných kariet.

Regulátorne a legislatívne zmeny majú vplyv aj na iné inštitúcie finančného trhu. Významnou zmenou z tohto pohľadu je rozšírenie povinnosti platiť 8 % odvod z predpísaného poistného na všetky odvetvia neživotného poistenia.

AKTUÁLNE PREBIEHA REVÍZIA SMERNÍC A NARIADENÍ ZO STRANY EURÓPSKEJ KOMISIE

Revízia smernice CRD IV a BRRD a nariadenia CRR a SRMR môžu mať významný dopad aj na

slovenský bankový sektor. Dňa 23. novembra 2016 EK zverejnila návrh balíka legislatívnych pravidiel znižovania rizík v bankovom sektore. V rámci balíka ide v podstate o revíziu smernice CRD IV a BRRD⁸ a nariadenia CRR a SRMR⁹. Týka sa to teda najmä prudenciálnych požiadaviek na kapitálovú primeranosť a rezolučného rámca bánk v EÚ. Ide o pomerne komplexný balík materiálov s viacerými návrhmi úpravy daných smerníc a nariadení, s potenciálnym významným dopadom aj na slovenský bankový sektor.

V prípade prudenciálnych požiadaviek na kapitálovú primeranosť sa navrhujú, okrem iného, nasledovné zmeny:

- možnosť udeľovania cezhraničnej kapitálovej výnimky v rámci skupiny (tzv. „cross-border capital waiver“);
- zavádza sa ukazovateľ pomeru čistého stabilného financovania (tzv. „NSFR“) a možnosť udeľovania cezhraničnej výnimky na plnenie nielen ukazovateľa krytia likvidity (tzv. „LCR“) ale aj na NSFR;
- zavádza sa nový ukazovateľ finančnej páky (tzv. „leverage ratio“) a stanovuje sa požiadavka na vlastné zdroje vo forme 3 % požiadavky finančnej páky vzťahujúcej sa na Tier 1 kapitál.

Súčasťou balíka navrhovaných zmien zatiaľ nie je časť smernice CRD IV zaoberajúca sa makroprudenciálnou politikou. Revízia makroprudenciálnej politiky by sa mala uskutočniť samostatne a môže takisto významne ovplyvniť domáci bankový sektor a finančnú stabilitu.

V prípade rezolučného rámca sa navrhujú, okrem iného, nasledovné zmeny:

- zavádza sa nový koncept „rezolučná skupina“ a „rezolučná entita“, čo by malo skvalitniť prístupnosť legislatívy;
- navrhuje sa nový spôsob kalibrácie veľkosti minimálnej požiadavky na vlastné zdroje

8 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/59/EÚ z 15. mája 2014, ktorou sa stanovuje rámec pre ozdravenie a riešenie krízových situácií úverových inštitúcií a investičných spoločností a ktorou sa mení smernica Rady 82/891/EHS a smernice Európskeho parlamentu a Rady 2001/24/ES, 2002/47/ES, 2004/25/ES, 2005/56/ES, 2007/36/ES, 2011/35/EÚ, 2012/30/EÚ a 2013/36/EÚ a nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1093/2010 a (EÚ) č. 648/2012.

9 Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 806/2014 z 15. júla 2014, ktorým sa stanovujú jednotné pravidlá a jednotný postup riešenia krízových situácií úverových inštitúcií a určitých investičných spoločností v rámci jednotného mechanizmu riešenia krízových situácií a jednotného fondu na riešenie krízových situácií a ktorým sa mení nariadenie (EÚ) č. 1093/2010.

Tabuľka 5 Podiel priamych regulatórnych nákladov bánk na zisku pred zdanením za rok 2016

Podiel na zisku pred zdanením a bez zahrnutia mimoriadnych vplyvov	Bankový sektor ako celok	Významné banky	Menej významné banky
Bankový odvod	15,8 %	12,9 %	24,5 %
Príspevky do Fondu ochrany vkladov	1,4 %	1,0 %	3,6 %
Príspevky do Rezolučného fondu	3,2 %	2,9 %	2,3 %
Poplatky za dohľad	0,2 %	0,2 %	0,5 %
SPOLU	20,7 %	17,0 %	30,9 %

Zdroj: NBS.

a oprávnené záväzky (MREL), v rámci ktorého by sa kombinovaný kapitálový vankúš mal vyňať z kvantifikácie tohto MRELu a zavádza sa tzv. „MREL Guidance“, čo dáva možnosť pre národné rezolučné orgány zvýšiť požiadavku na MREL;

- zavádza sa tzv. interný MREL („iMREL“) pre dcérske spoločnosti, ktoré sú súčasťou rezolučnej skupiny, ale samé nie sú rezolučnou entitou, teda pre dcérske spoločnosti skupiny s tzv. „Single Point of Entry“ (SPE) stratégiou. Zavádza sa takisto možnosť nahradiť iMREL garanciami zo strany materskej spoločnosti, aj keď zatiaľ iba v prípade entít v rámci toho istého členského štátu.

Rizikom pre finančnú stabilitu slovenského bankového sektora je možné vnímať najmä kombináciu možnosti udeľovania kapitálovej výnimky a určenia SPE stratégie pre tieto banky. Nakoľko sú vyššie popísané novely jednotlivých právnych predpisov spojené v jednom balíku s cieľom znížiť rizikovosť bánk, je dôležité vnímať ich celkový potenciálny vplyv na slovenský bankový sektor a ich vzájomné súvislosti. Uvedenými návrhmi pokračuje trend oslabovania postavenia dcérskych spoločností a hostiteľských orgánov dohľadu v EÚ. Prijatím návrhov v ich predloženej podobe sa umožní vznik bánk, ktoré budú oslobodené na individuálnej úrovni z plnenia kapitálových požiadaviek, požiadaviek na likviditu, a ktoré v rámci SPE rezolučnej stratégie budú znášať straty z celej materskej skupiny. Zároveň tieto banky (na rozdiel od pobočiek zahraničných bánk) budú naďalej poistené vo Fonde ochrany vkladov v SR a náklady ich prípadného zlyhania budú znášať domáci vkladatelia a domáca reálna ekonomika. Toto riziko je významné najmä v súčasnosti, keď nie je spustený tretí pilier bankovej únie. Avšak je potrebné si uvedomiť, že aj po zavedení úplnej bankovej únie bude ekonomické straty spojené so zlyhaním banky a finančnou nestabilitou znášať predovšetkým domáca reálna ekonomika. V rámci bankovej únie zároveň národné orgány strácajú právomoc zabrániť tomu, aby

dcérske spoločnosti boli oslobodené od plnenia požiadaviek na individuálnej úrovni.

NOVÉ PODMIENKY PRI OSOBNOM BANKROTE FYZICKÝCH OSÔB

Od marca 2017 vstúpili do platnosti viaceré zmeny týkajúce sa pravidiel tzv. osobného bankrotu¹⁰. Ich cieľom je zvýšenie dostupnosti možnosti oddĺženia pre širší okruh dlžníkov, ktorí sa ocitli v dlhovej pasci. Podľa novej úpravy môže o bankrot požiadať akákoľvek fyzická osoba, voči ktorej je vedené exekučné alebo obdobné vykonávacie konanie. Nová úprava priniesla viaceré zmeny:

- K vysporiadaniu dlhov môže po novom dôjsť buď prostredníctvom konkurzu, alebo cez splátkový kalendár.
- V rámci splátkového kalendára nemusí dôjsť k speňaženiu celého majetku dlžníka, avšak uspokojenie veriteľov nesmie byť nižšie ako 30 % a zároveň musí byť o 10 % vyššie ako pri vyhlásení konkurzu. Zároveň dĺžka splátkového kalendára nesmie presiahnuť päť rokov v prípade, že sa dotknuté strany nedohodnú inak.
- Pri konkurze dlžník odovzdá na speňaženie svoj majetok a následne súd rozhodne o oddĺžení. Finančné prostriedky získané zo speňaženia majetku sa použijú na úhrady záväzkov voči veriteľom. Následne súd vyhlási ostatné dlhy za nevymáhateľné.
- Okrem zníženia preddavku na odmenu správcu novela zavádza aj zmeny vedúce k zrýchleniu samotného konania.
- Zákon definuje tzv. nepostihnuteľnú hodnotu obydľia dlžníka – ide o hodnotu majetku, ktorá nepodlieha konkurzu, a ktorá má chrániť dlžníka pred úplnou stratou bývania. Určenie výšky tejto sumy je stanovené nariadením vlády¹¹ a malo by zodpovedať minimálnej kúpnej cene, za ktorú si fyzická osoba vie zabezpečiť bývanie v jednoizbovom byte, resp. obdobnej nehnuteľnosti v Slovenskej republike, a to približne na 40 mesiacov.

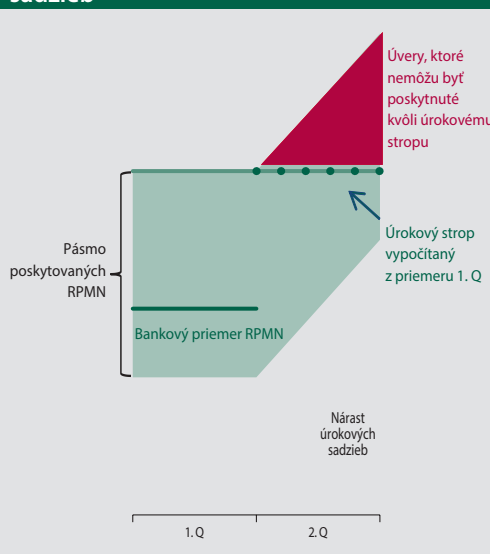
¹⁰ Zmeny v súvislosti s novelou zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých ďalších zákonov.

¹¹ Nariadenie vlády č. 45, z 15. februára 2017, aktuálne je jeho výška stanovená na úroveň 10 000 €, pričom dlžník môže mesačne z neho čerpať maximálne 250 €.

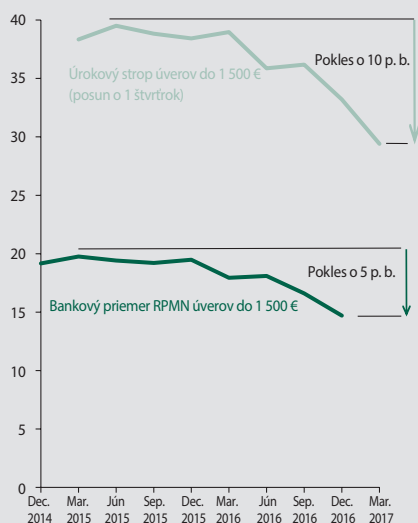
Box 4
ÚROKOVÝ STROP MÁ NEGATÍVNE VEDĽAJŠIE EFEKTY PRI POKLESE AJ PRI NÁRASTE ÚROKOVÝCH SADZIEB

V roku 2014 vstúpilo do platnosti nariadenie vlády SR určujúce maximálnu odplatu, t. j. ročnú percentuálnu mieru nákladov pri poskytnutí spotrebiteľského úveru (ďalej len „úrokový strop“). Tento limit bol určený vo výške dvojnásobku RPMN obdobných úverov, ktoré boli poskytnuté v bankovom sektore v predchádzajúcom štvrtroku (výnimkou je lízing, ktorý v splátke zahŕňa aj havarijné poistenie a pre ktorý bol úrokový strop určený na 2,5-násobok uvedenej referenčnej hodnoty). Úrokový strop tak určil hranicu pásma, v ktorom veriteľ musí poskytovať úvery. Veritelia majú naďalej možnosť rozlišovať klientov najmä podľa bonity a tomu prispôbiť aj odplatu.

Matematické nastavenie úrokového stropu ako dvojnásobku priemerného RPMN však má aj svoje vedľajšie efekty. V praxi napríklad znamená, že pri poklese úrokových sadzieb sa úrokový strop znižuje dvakrát rýchlejšie ako priemerné RPMN (graf A).

Graf B Úrokový strop môže obmedzovať poskytovanie úverov pri náraste úrokových sadzieb

Zdroj: NBS.

Graf A Úrokový strop klesá dvakrát rýchlejšie ako bankový priemer RPMN, aj pri spotrebiteľských úveroch s objemom do 1 500 EUR

Zdroj: NBS.

Pri istej úrovni úrokového stropu dochádza k obmedzeniu najrizikovejších, čiže najdrahších spotrebiteľských úverov aj v bankovom segmente. To však spôsobuje špirálový efekt, keď vylúčenie drahších bankových úverov znižuje bankový priemer a v nasledujúcom štvrtroku obmedzuje poskytnutie stále ďalších úverov. Vznik takejto špirály môže mať v konečnom dôsledku dopad na poskytovanie nielen rizikovejších, ale aj štandardných bankových aj nebankových spotrebiteľských úverov.

Celkovo tak daný mechanizmus zužuje pásmo, v ktorom veritelia môžu poskytovať úvery a obmedzuje možnosti bánk efektívne riadiť riziko spotrebiteľských úverov prostredníctvom úrokových sadzieb.

Ďalším matematickým vedľajším dôsledkom je obmedzenie rastu úrokových sadzieb. To znamená, že ak úrokové sadzby vo finančnom sektore v danom štvrtroku vzrastú, ve-

ritelia sú obmedzení úrokovým stropom vypočítaným z predošlého štvrťroku, ktorý ešte nárast sadzieb nezohľadňuje (graf B). V prípade strmého nárastu úrokových sadzieb by

dokonca mohlo dôjsť k pomerne výraznému obmedzeniu poskytovania spotrebiteľských úverov.

2.4 RIZIKO LIKVIDITY SA PREHLBUJE

Hlavné trendy

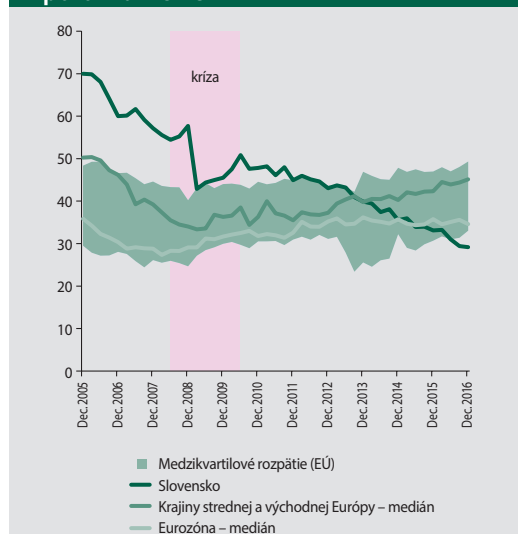
- Riziko likvidity sa prehlbuje a je čoraz viac závislé na dostatku vkladov a ich stabilite
- Podiel úverov na vkladoch rástol, čím klesá sebestačnosť bankového sektora z hľadiska likvidity

Riziko likvidity v bankovom sektore naďalej rástlo. Jeho zdrojom bola kombinácia rastúceho časového nesúladu aktív a pasív a stagnujúceho objemu likvidných aktív. Charakter rizika likvidity vyplýva z tradičného obchodného modelu slovenského bankového sektora. Rýchly rast dlhodobých úverov domácnostiam a podnikom mal dominantný vplyv na prehlbovanie časového nesúladu aktív a pasív. Zatiaľ čo na strane aktív rástol podiel dlhodobých nelikvidných aktív a podiel likvidných aktív stagnoval, na strane

pasív čoraz viac dominovali krátkodobé vklady, najmä zostatky na bežných účtoch. Tento trend je zrejmy aj z medzinárodného porovnania podielu likvidných aktív na krátkodobých záväzkoch. Kým v roku 2011 bol tento ukazovateľ za Slovensko medzi najvyššími v EÚ, v roku 2016 patril medzi najnižšie.

Regulatórny ukazovateľ krytia likvidity sa mierne zhoršoval. Vplyvom stagnácie objemu likvidných aktív a nárastu záväzkov bánk, ktoré je potrebné kryť likvidnými aktívami, mierne klesal ukazovateľ krytia likvidity. Tento trend bol silnejší v skupine retailových bánk. S relatívnym poklesom vplyvu likvidných aktív sa bankový sektor stával viac závislým na stabilite vkladov, najmä retailových. Prípadná zmena štruktúry pasív smerom od retailových vkladov k inému typu vkladov by znižovala hodnotu regulátorného ukazovateľa krytia likvidity. Možnosti jednotlivých bánk nahradiť retailové vklady inými zdrojmi sú veľmi rozdielne. Je možné identifikovať vybrané banky, ktoré sú pomerne citlivé na prípadný odlev retailových vkladov.

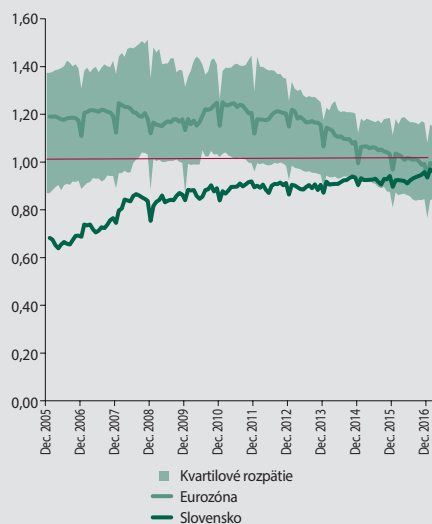
Graf 21 Pokles podielu likvidných aktív na krátkodobých pasívach na Slovensku v porovnaní s EÚ

Zdroj: ECB.

V slovenskom bankovom sektore sa dlhodobo zvyšoval podiel úverov na vkladoch. Zhoršovala sa tým sebestačnosť bankového sektora. Pozitívnou správou je, že väčšinu krátkodobých záväzkov slovenských bánk tvoria vklady domácností a podnikov. Tie sú spravidla stabilnejšie ako zdroje z medzibankového trhu a zo zahraničia, ktoré v porovnaní so Slovenskom výraznejšie dominujú v štátoch eurozóny. Slovensko zatiaľ patrí medzi krajiny s nízkym krytím krátkodobých záväzkov, avšak v stabilite týchto krátkodobých záväzkov patrí medzi najlepšie v EÚ. Preto je negatívnym trendom rast ukazovateľa úvery ku vkladom, ktorý v prvom štvrťroku 2017 dosahoval historické maximum (viac ako 96 % bez započítania HZL). Nárast uvedeného ukazovateľa nielen otvára otázku stabilného financovania aktivít bankového sektora, ale indikuje pokles jeho celkovej sebestač-

Graf 22 Rastúci podiel úverov ku vkladom dosiahol úroveň mediánu eurozóny

Zdroj: NBS.

nosti z pohľadu likvidity. Navyše, rast podielu úverov k vkladom sa v poslednom období zhoršoval, zatiaľ čo väčšina štátov eurozóny zaznamenala zlepšenie.

2.5 POZITÍVNE TRENDY VO FINANCOVANÍ PODNIKOVÉHO SEKTORA

Hlavné trendy z pohľadu rastu úverov podnikovému sektoru

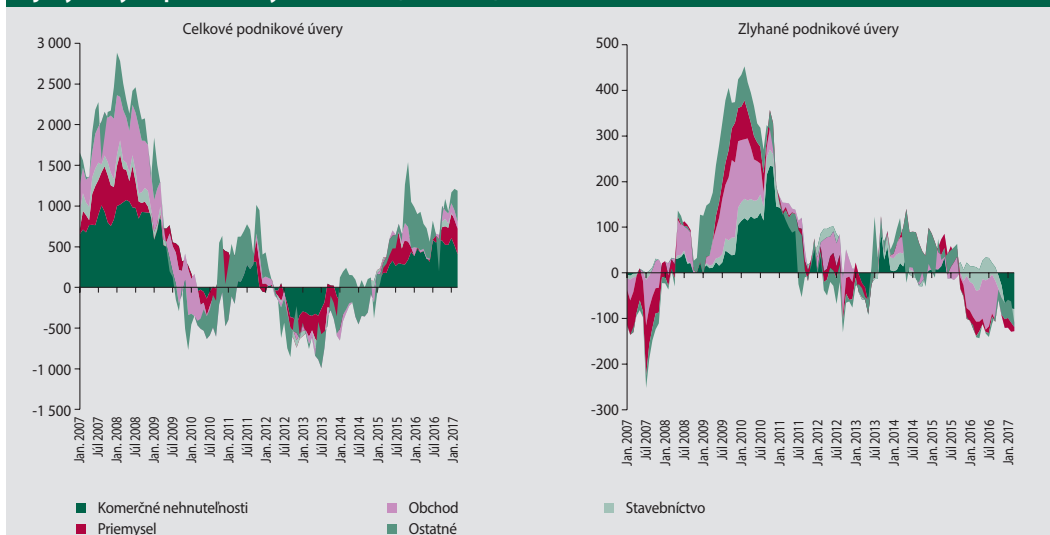
- Začiatkom roka 2017 sa rast podnikových úverov zintenzívnil, pričom patril k najrýchlejším v rámci krajín EÚ
- Pod nárast objemu úverov sa podpísala predovšetkým optimistická makroekonomická situácia spolu s prostredím nízkych úrokových sadzieb
- Úverovú aktivitu podporili hlavne najvýznamnejšie odvetvia – priemysel a sektor komerčných nehnuteľností, ktorých vývoj možno označiť za pomerne citlivý na ekonomickú situáciu
- Popri úveroch od domácich bánk rástli aj úvery poskytnuté zo zahraničia, medzi podnikové úvery a emisia podnikových dlhopisov

STABILNÝ RAST EKONOMIKY A PRETRVÁVAJÚCE PROSTREDIE NÍZKÝCH ÚROKOVÝCH SADZIEB PODPORILI DOPYT, AKO AJ PONUKU NA TRHU PODNIKOVÝCH ÚVEROV. POD VPLYVOM TÝCHTO TRENDOV DYNAMICKY RÁSTOL OBJEM PODNIKOVÝCH ÚVEROV

Úvery podnikom zrýchlili svoju dynamiku na začiatku roka 2017. Po miernom spomalení rastu v závere roka 2016 sa tok úverov opätovne zrýchlil v priebehu prvých troch mesiacov roka 2017. Medziročne sa veľkosť podnikového portfólia zvýšila o viac ako 8 %, čím mierne presiahla pokrízové maximá. Aktuálna úroveň rastu je zároveň jednou z najvýraznejších pri porovnaní s ostatnými členskými štátmi EÚ, pričom v prvých dvoch mesiacoch roka 2017 bola najvyššia. Za zintenzívnením úverovej aktivity, tak ako v predchádzajúcom období, stáli najmä úvery so zmluvnou splatnosťou nad 5 rokov, ku ktorým sa pridali úvery nad 1 rok. Z pohľadu veľkosti podniku, prípadne jeho vlastníctva, sa naďalej zvýrazňoval rast úverov malým a stredným podnikom, prípadne podnikom v súkromnom vlastníctve.

Nárast dynamiky podnikových úverov je možné spojiť s vývojom v dvoch významných ekonomických odvetviach. Priemysel a sektor komerčných nehnuteľností zaznamenali silný rast úverov, keď ich medziročné dynamiky v prvom štvrtroku 2017 atakovali hranicu 15 %. Uvedený vývoj tak naďalej zvyšuje význam týchto odvetví, ktoré zároveň možno označiť za odvetvia pomerne citlivé na ekonomický vývoj, a to predovšetkým odvetvie komerčných nehnuteľností. Tieto odvetvia spolu so stavebníctvom, veľkoobchodom a maloobchodom zodpovedali za výraznú časť rastu úverov ako, aj kreditných strát v období 2006 – 2009.

Na rast úverov vplývali predovšetkým faktory dopytového charakteru. Prvé tri mesiace roka 2017 zaznamenali rast dopytu, pričom obdobie počnúc začiatkom roka 2015 je charakteristické takmer nepretržitým rastom dopytu podnikov po úverovom financovaní. Prostredie nízkych úrokových sadzieb spolu s optimistickým makroekonomickým vývojom a jeho priaznivou prognózou mali na jednej strane za následok nárast záujmu podnikov o reštrukturalizáciu dlhov a na strane druhej výrazne podporovali investičnú aktivitu podnikového sektora. Sadzby na nových úveroch sa výrazne nemenili, kým sadzba na stave úverov pokračovala.

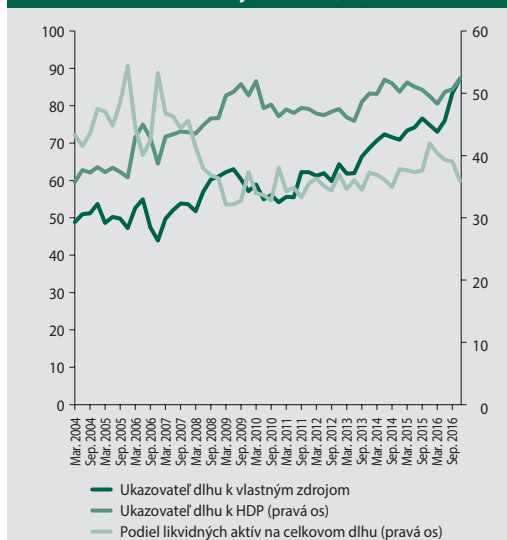
Graf 23 Komerčné nehnuteľnosti a priemysel majú výrazný vplyv na dynamiku celkových, ako aj zlyhaných podnikových úverov (mil. EUR)

Zdroj: NBS.

Poznámky: Graf zobrazuje medziročné zmeny v objeme celkových a zlyhaných podnikových úverov. Do komerčných nehnuteľností boli zaradené aj administratívne a podporné činnosti a ubytovacie služby. V obchode sú zahrnuté veľkoobchod, maloobchod a výroba automobilov.

čovala v poklese. Z uvedeného možno konštatovať, že väčší vplyv na dopyt mala všeobecne nízka úroveň úrokových sadzieb než jej dynamika popri už spomínanej priaznivej ekonomickej situácii. Ponuku do veľkej miery formovala konkurencia v rámci bankového sektora, ktorá je v poslednom období ešte zosilnená tlakom na úrokové príjmy. Pod vplyvom konkurencie pokračoval trend uvoľňovania podmienok na podnikových úveroch.

Spolu s rastom úverov od domácich bánk rástol aj celkový objem cudzích zdrojov financovania. Popri úveroch od domácich bánk zaznamenala výrazný rast aj dynamika úverov zo zahraničia a medzipodnikových úverov. Navyše sa podnikovému sektoru darilo financovať svoje aktivity prostredníctvom zvýšenej emisie dlhopisov. Rast všetkých hlavných položiek záväzkov podnikového sektora prirodzene pôsobil smerom k nárastu celkového dlhu podnikov. V roku 2016 tak mierne rástol ukazovateľ celkového dlhu k HDP, ktorý sa však v posledných rokoch vyvíja pomerne stabilne. V porovnaní medzi krajinami EÚ je tento ukazovateľ zadlženosti domáceho podnikového sektora stále len polovičný (52 % oproti 110 % k 3. Q 2016),

Graf 24 Zadlženosť podnikového sektora zaznamenala mierny nárast (%)

Zdroj: NBS.

pričom podpriemerný je aj pri porovnaní s regiónom strednej a východnej Európy. Významnejší rast zaznamenal ukazovateľ finančnej páky (celkový dlh k vlastným zdrojom). Vyššie hodnoty tohto ukazovateľa však môžu súvisieť

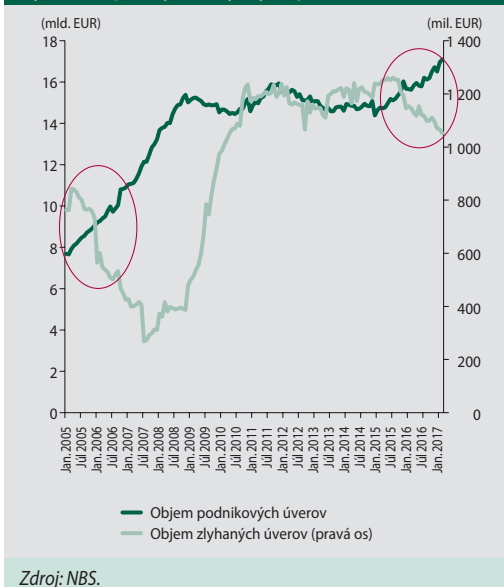
s výrazným zahraničným vlastníctvom podnikov. Podobné úrovne dosahujú aj ostatné krajiny strednej a východnej Európy.

DYNAMICKÝ RAST ÚVEROV V SEKTORE KOMERČNÝCH NEHNUTEĽNOSTÍ REFLEKTOVAL POKRAČOVANIE OPTIMISTICKÉHO SENTIMENTU TAK V DOPYTE, AKO AJ PONUKE

Pozitívny sentiment v sektore komerčných nehnuteľností naďalej pretrvával, pričom sa zvýraznili viaceré trendy poukazujúce na expanzívnu fázu cyklu. Pod rast ekonomiky sa podpísal tak zahraničný, ako aj domáci dopyt. Tento vývoj bol citelný aj v sektore komerčných nehnuteľností. Priaznivé podmienky na trhu práce a nízke úrokové sadzby prehlbovali optimizmus na dopytovej, ako aj ponukovej strane rezidenčného segmentu, kde silné predaje novostavieb sprevádzal výrazný prílev nových developerských projektov alebo ich etáp do ponuky. Rastúca spotreba domácností sa prejavila aj v pozitívnom vývoji na strane obchodných priestorov. Dobrá výkonnosť podnikového sektora podporila dopyt po kancelárskych priestoroch a logistických centrách. Na pozadí rastúcich trendov v sektore komerčných nehnuteľností pokračoval nárast cien komerčných nehnuteľností, ktorý mal vplyv na pokles výnosnosti investícií do tohto sektora. Investície do komerčných nehnuteľností však naďalej ponúkajú zaujímavé výnosy, a tak predstavujú zaujímavú príležitosť pre investorov. Objem investícií v roku 2016 výrazne presiahol historické maximum z predkrízového obdobia a na základe aktuálnych trendov možno očakávať pokračovanie investičnej aktivity aj v nasledujúcom období. Viaceré trendy tak poukazujú na expanzívnu fázu cyklu trhu komerčných nehnuteľností.

V súlade s pozitívnym vnímaním situácie v sektore komerčných nehnuteľností rástol aj objem poskytnutých úverov tomuto sektoru. Priemerný medziročný rast úverovej aktivity v roku 2017 dosiahol takmer 15 %. Nárast intenzity úverovej dynamiky zaznamenala väčšina bánk aktívnych v tomto sektore, pričom popri významných bankách dôležitú úlohu zohrávali stredne veľké banky.

Graf 25 Náklady na kreditné riziko vykazujú výrazne procyklický vývoj

PODIEL ZLYHANÝCH ÚVEROV NAĎALEJ VÝRAZNE KLESAL, ČO JE VŠAK TYPICKÝM VÝVOJOM PRE EXPANZÍVNU FÁZU EKONOMICKÉHO CYKLU

Podiel zlyhaných úverov v podnikovom sektore pokračoval v pomerne výraznom poklese na pozadí dobrej ekonomickej situácie. Tento ukazovateľ na konci prvého štvrtroka 2017 dosiahol nové pokrízové minimum na úrovni mierne prevyšujúcej 6 %. Pod pretrvanie klesajúceho trendu podielu zlyhaných úverov sa podpísal tak rast úverovej aktivity, ako aj výrazný pokles objemu zlyhaných úverov.

Klesajúci podiel zlyhaných úverov je však typickým pre expanzívnu fázu ekonomického cyklu. V období priaznivého makroekonomického vývoja sa zlepšuje aj situácia v podnikovom sektore. Výsledkom je vyššia schopnosť podnikov obsluhovať dlh, a to aj napriek jeho rastúcemu trendu, čo má za následok klesajúce miery zlyhania a vyššie objemy splátok už zlyhaných úverov. Dynamika zlyhaných úverov je však v prípade podnikových úverov výrazne citlivá na ekonomický vývoj, keď po výraznom poklese v predkrízovom období nasledovalo takmer strojnásobenie objemu zlyhaných úverov v priebehu dvoch rokov.

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA
EUROSYSTEM

KAPITOLA 3

ODOLNOSŤ FINANČNÉHO SEKTORA

3

3 ODOLNOSŤ FINANČNÉHO SEKTORA

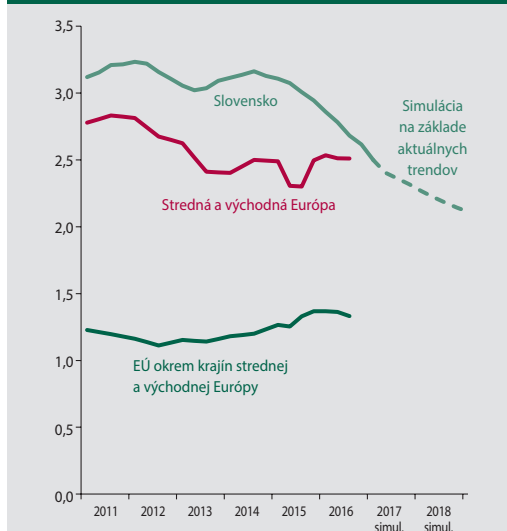
3.1 DOSTATOČNÁ ZISKOVOSŤ A KAPITÁLOVÁ POZÍCIA VO FINANČNOM SEKTORE

3.1.1 FINANČNÁ POZÍCIA FINANČNÉHO SEKTORA

Najvýznamnejšie trendy ziskovosti finančných inštitúcií

- Tlak na čisté úrokové príjmy, ktoré sú hlavnou zložkou ziskovosti bánk, sa v roku 2016 výrazne zvýšil
- Konsolidovaná ziskovosť mierne klesla, a to napriek jednorazovým vplyvom a pokračujúcemu znižovaniu nákladov na kreditné riziko
- Ziskovosť poisťovní, podobne ako ziskovosť bánk, bola tiež výrazne ovplyvnená mimoriadnymi vplyvmi a bez ich zahrnutia by poklesla

Graf 26 Čistá úroková marža výrazne klesá, hoci zostáva nad priemerom eurozóny (%)

Zdroj: NBS, ECB.

Poznámka: Čistá úroková marža bola vypočítaná ako podiel čistých úrokových príjmov k celkovej hodnote aktív.

POKRAČOVAL TLAK NA ČISTÉ ÚROKOVÉ PRÍJMY BÁNK

Čistý zisk bankového sektora na konsolidovanej úrovni medziročne klesol o 1,8 %. Časť zisku dosiahnutú v roku 2016 však predstavovali jednorazové príjmy z odpredaja niektorých činností, najmä podielov spoločnosti VISA¹². Po odpočítaní týchto jednorazových vplyvov sa konsolidovaná ziskovosť bankového sektora medziročne znížila o 15 %.¹³

Na nepriaznivom vplyve na ziskovosť sa najväčšou mierou podieľa pokles čistých úrokových príjmov. Tie k decembru 2016 medziročne klesli o 5,2 %, v marci 2017 sa ich pokles ešte prehĺbil na 5,6 %.¹⁴ Hoci negatívne vplyvu tohto faktora sú vystavené aj ostatné bankové sektory v eurozóne, na Slovensku je dynamika poklesu čistých úrokových príjmov rýchlejšia, a to v porovnaní s krajinami v regióne strednej a východnej Európy, ako aj v porovnaní s ostatnými štátmi EÚ. Hoci tempo rastu úverov v eurozóne je výrazne nižšie, čisté úrokové príjmy poklesli v eurozóne v priemere len o 3,5 %. V nasledujúcich rokoch sa navyše očakáva postupné mierne oživenie ich rastu, zatiaľ čo v slovenskom bankovom sektore je možné očakávať skôr ich ďalší pokles.

Čisté úrokové marže výrazne klesajú. Čisté úrokové marže v slovenskom bankovom sektore výrazne poklesli predovšetkým v priebehu rokov 2015 a 2016, pričom jedným z najvýznamnejších faktorov bol pokles úrokových sadzieb na úvery na bývanie v sektore retailu. Ich ďalší pokles možno očakávať aj v nasledujúcom období. Uvedený pokles spôsobil, že hodnota čistej úrokovej marže (podiel čistých úrokových príjmov na celkových aktívach) postupne klesne pod mediánovú hodnotu regiónu strednej a východnej Európy. V porovnaní so štátmi západnej Európy zostáva jej hodnota vyššia, avšak treba poznamenať, že v týchto štátoch je nižšia úroková marža kompenzovaná vyšším podielom neúrokových príjmov.

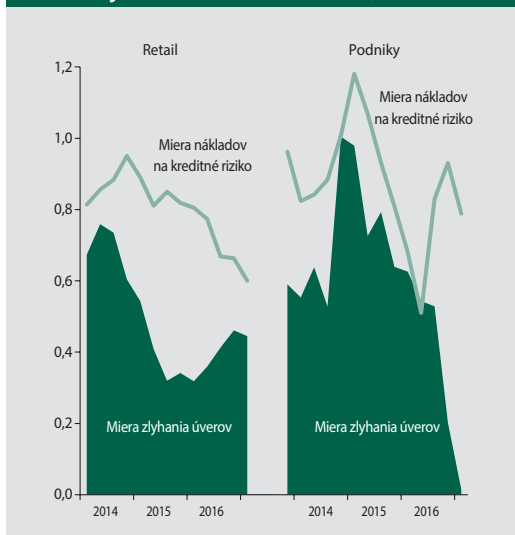
Na druhej strane, vývoj ziskovosti bol pozitívne ovplyvňovaný poklesom nákladov na kreditné riziko. Dlhodobejší pokles zaznamenala najmä miera nákladov na kreditné riziko v sektore retailu. V nasledujúcom období však možno očakávať ukončenie tohto poklesu, keďže miera zlyhania úverov začala v roku 2016 opätovne rásť, a to najmä v segmente spotrebiteľských úverov. Na druhej strane, počas roka

¹² Podrobné informácie týkajúce sa tejto transakcie boli uvedené v Správe o stave a vývoji finančného trhu za prvý polrok 2016.

¹³ Pri analýze ziskovosti bánk sa štandardne hodnotí aj vývoj ziskovosti na individuálnej úrovni. Kvôli jednej vnútro skupinovej transakcii vo veľkom objeme má však tento údaj za rok 2016 nízku výpovednú hodnotu.

¹⁴ Ide o zmeny kumulatívnych čistých úrokových príjmov za obdobie predchádzajúcich 12 mesiacov. Ich hodnota bola upravená o vplyv pobočky zahraničnej banky, ktorá začala svoju činnosť v priebehu roka 2016.

Graf 27 Miera nákladov na kreditné riziko klesá najmä v sektore retailu (%)

Zdroj: NBS.

Poznámky: Miera zlyhaní úverov predstavuje čistý prírastok zlyhaných úverov k celkovému priemernému objemu úverov za obdobie 12 mesiacov bez odpočítania odpisov a odpredajov zlyhaných úverov.

Miera nákladov na kreditné riziko predstavuje podiel strát z tvorby opravných položiek a nákladov na odpisy a odpredaje k celkovému priemernému objemu úverov za obdobie 12 mesiacov.

2016 výrazne klesala miera zlyhaní v sektore podnikových úverov, pričom tento trend sa ďalej potvrdil aj počas prvého štvrťroka 2017. Miera nákladov na tvorbu opravných položiek v tomto segmente síce výraznejšie neklesla, v prvom štvrťroku 2017 však niektoré banky rozpustili časť rezerv na kreditné riziko. Tento vývoj v oblasti nákladov na kreditné riziko bol hlavným faktorom pozitívneho vývoja ziskovosti bánk v prvom štvrťroku 2017, ktorá medziročne vzrástla o 20 %, pričom bez tohto vplyvu by bol rast len na úrovni 6 %.

KONCOROČNÁ ZISKOVOSŤ POISŤOVNÍ BOLA POZITÍVNE OVPLYVNENÁ JEDNORAZOVÝMI VPLYVMÍ

Ziskovosť poisťovní, podobne ako ziskovosť bánk, bola tiež výrazne ovplyvnená mimoriadnymi vplyvmi a bez ich zahrnutia by poklesla. Ku koncu roka 2016 čistý zisk poisťného sektora medziročne vzrástol o 19 %, bez zohľadnenia mimoriadnych vplyvov by však poklesol približne o 9 %. Riziku z pohľadu budúceho vývoja je vystavený najmä segment životného poistenia. Bez započítania uvedených mimoriadnych vplyvov by investičný výnos v životnom poistení už v roku 2016 klesol na hodnotu, ktorá len veľmi

tesne postačuje na pokrytie garantovaného výnosu zo životného poistenia.

Ziskovosť väčšiny správckých spoločností v sektore DSS a kolektívnom investovaní vzrástla, v sektore DDS naopak poklesla. Na jednej strane bol hlavným faktorom nárast výnosnosti vo fondoch s vyšším podielom akciovej zložky, vďaka čomu vzrástla ziskovosť vo väčšine správckých spoločností v sektore kolektívneho investovania. Na druhej strane, pokles výnosnosti vo fondoch zameraných na investovanie do dlhopisových a peňažných nástrojov nepriaznivo ovplyvnil ziskovosť dôchodkových správckých spoločností. Dôchodkové správcké spoločnosti dokázali napriek tomu svoju ziskovosť zvýšiť, ale len vďaka úsporám na strane nákladov. Naopak, ziskovosť spoločností doplnkového dôchodkového poistenia sa medziročne výrazne znížila.

3.1.2 SOLVENTNOSŤ A FINANČNÁ PÁKA

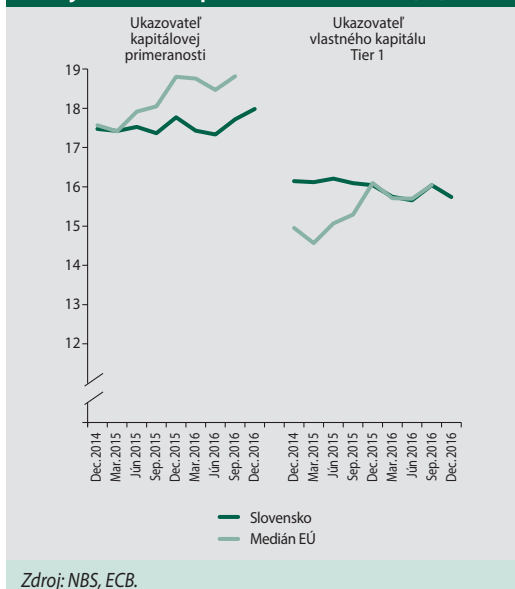
Najvýznamnejšie trendy solventnosti v bankovom sektore

- Slovenský bankový sektor sa historicky v rámci EÚ vyznačoval vysokou úrovňou ukazovateľov kapitálovej primeranosti, kvalitnou štruktúrou kapitálu a priaznivejším pákovým efektom
- Napriek vysokému rastu úverov v uplynulých rokoch viaceré banky využili tento prebytok kapitálu nad regulačnými požiadavkami na zvýšenie miery vyplácaných dividend, kapitálová primeranosť sa tak dostala pod medián EÚ
- V budúcnosti si preto dividendová politika bude vyžadovať sprísnenie, čo sa už v niektorých bankách začalo prejavovať

UKAZOVATELE SOLVENTNOSTI A FINANČNEJ PÁKY

V BANKOVOM SEKTORE SÚ DOSTATOČNÉ, UKAZUJE SA VŠAK POTREBA OBMEDZIŤ VYPLÁCANIE DIVIDEND

Primeranosť vlastných zdrojov sa počas roka 2016 mierne zvýšila. Nadalej však zostáva mierne pod mediánovou hodnotou v rámci EÚ, pričom rozdiel oproti tejto hodnote sa prehýbil ešte v roku 2015. Slovenské banky vyplácali relatívne vysoké miery dividend a ich kapitálová primeranosť v prostredí rýchleho rastu úverov stagnovala, zatiaľ čo vo viacerých krajinách EÚ pokračo-

Graf 28 Celková primeranosť vlastných zdrojov zostáva pod mediánom EÚ (%)

vala v raste. Zo zisku vykázaného v roku 2015 si banky ponechali vo forme základných vlastných zdrojov Tier 1 len 8 %. Trend vyššej miery vyplácaných dividend pokračoval aj v roku 2016. Priblíženie sa bližšie k hranici požadovanej úrovne kapitálu však niektoré banky podnietilo navýšiť úroveň kapitálu aj neskôr v priebehu roka 2016, čo prispelo k nárastu kapitálovej primeranosti bankového sektora.

Kvalita kapitálu však naďalej zostáva v rámci EÚ nadpriemerná. Vlastné zdroje v slovenských bankách sú historicky tvorené najmä najkvalitnejšou zložkou kapitálu, tzv. vlastným kapitálom Tier 1. Ten tvorí 90 % celkového objemu vlastných zdrojov (medián v EÚ je 88 %). Ukazovateľ vlastného kapitálu Tier 1 je preto z hľadiska medzinárodného porovnania na priaznivejšej úrovni ako celková primeranosť vlastných zdrojov a pohybuje sa na hodnote zodpovedajúcej mediánu EÚ.

V nasledujúcich rokoch bude potrebné čiasťočne obmedziť mieru vyplácania dividend. Zatiaľ čo kapitálová primeranosť bankového sektora v uplynulých rokoch viac-menej stagnovala, požiadavky na jej hodnotu sa postupne zvyšovali. Hlavným dôvodom bola postupná implementácia makroprudenciálnej politiky prostredníctvom nových kapitálových vankúšov. Hoci s výnimkou proticyklického kapitálového vankúša, ktorý zá-

visí od finančného cyklu, sa ďalšie zvyšovanie kapitálových požiadaviek už neočakáva, viaceré banky sa výraznejšie priblížili k regulatornej hranici. Pre udržanie rastu úverovania tak budú niektoré banky nútené výraznejšie sprísniť dividendovú politiku. Je možné hodnotiť pozitívne, že niektoré banky už tento trend naznačili.

Ukazovateľ finančnej páky zostáva napriek miernemu poklesu na vysokej úrovni. Hodnota tohto ukazovateľa počas roka 2016 klesla z 8,4 % na 8,1 %, to je však stále výrazne vyššie ako navrhované regulatorne minimum (3 %) aj priemer EÚ (4,7 %). Ukazovateľ finančnej páky sa navrhuje implementovať s cieľom obmedziť riziko príliš nízkych rizikových váh v niektorých krajinách EÚ. Slovenský bankový sektor však toľto riziku nie je vystavený, preto ani zavedenie tohto ukazovateľa naňho nemá žiaden dopad.

V POISTNOM SEKTORE ZOSTÁVA SOLVENTNOSŤ

DOSTATOČNÁ AJ PO IMPLEMENTÁCII NOVEJ REGULÁCIE

Regulácia Solventnosť II významným spôsobom ovplyvnila výpočet solventnosti poisťovní, celkovo však nebol dopad na úroveň solventnosti významný. Táto regulácia je účinná od januára 2016 a pre poisťovne predstavovala výraznú regulatornú zmenu vo výpočte kapitálovej požiadavky. Napriek tomu zostalo priemerné pokrytie kapitálovej požiadavky na solventnosť na úrovni vysoko prevyšujúcej regulatornú požiadavku. Hodnota tohto ukazovateľa dosiahla k septembru 2016 hodnotu 230 %. Viaceré poisťovne s vyšším pokrytím kapitálovej požiadavky na solventnosť ju však v priebehu roka 2016 znižovali.

3.1.3 MAKROSTRESOVÉ TESTOVANIE SLOVENSKEHO BANKOVÉHO SEKTORA POTVRDIL ODOLNOSŤ BÁNK VOČI NEPRIAZNIVÝM SCENÁROM

STRESOVÉ TESTOVANIE POTVRDIL ODOLNOSŤ FINANČNÉHO SEKTORA; V POROVNANÍ S MINULÝMI TESTAMI STÚPLA CITLIVOSŤ FINANČNÉHO SEKTORA NA NEGATÍVNE ŠOKY

Odolnosť finančného sektora voči nepriaznivému vývoju na finančných trhoch a reálnej ekonomiky sa testovala aj k 31. decembru 2016 pomocou makrostresového testovania¹⁵. Testovanie obsahovalo dvojročné obdobie a tri scenáre. Základný scenár predpokladá pozitívny vývoj domáceho hospodárstva, pokles nezamestnanosti aj nárast inflácie k cieľovým hodnotám. Stresové scenáre Scenár 1 a Scenár 2

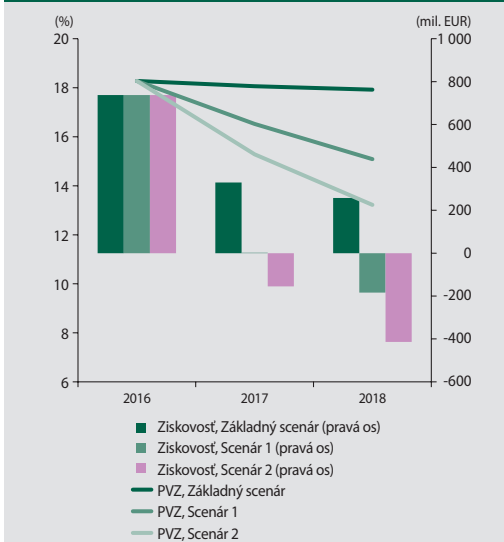
¹⁵ Detailný popis makrostresového testovania sa nachádza v Analýze slovenského finančného sektora za rok 2016.

naopak predpokladajú materializáciu geopolitických rizík s následným prepadom domácej ekonomiky, rastom nezamestnanosti a nízkou infláciou. Predpokladá sa aj výrazná nervozita na finančných trhoch. Negatívny vývoj s prehlbujúcou sa recesiou je výraznejší v Scenári 2.

Bankový sektor vykazoval aj ku koncu roka 2016 dostatočnú odolnosť voči negatívnym scenárom, nastali však pomerne výrazné zmeny oproti predchádzajúcim stresovým testovaniam. Vplyvom predpokladaného nárastu objemu úverov poskytnutých retailu aj nefinančným spoločnostiam a následného rastu rizikovo vážených aktív by v rámci základného scenára mierne klesla celková primeranosť vlastných zdrojov sektora. V rámci Scenáru 1 by klesla primeranosť vlastných zdrojov sektora ako celku na 15,1 % ku koncu roka 2018. V rámci Scenáru 2 by klesla primeranosť vlastných zdrojov sektora ako celku na 13,2 % ku koncu roka 2018. Potreba dodatočného kapitálu na dosiahnutie hranice 8 % alebo 10,5 % kapitálovej primeranosti sa zvýšila oproti predchádzajúcemu stresovému testovaniu. Detaily uvádza Tabuľka 6.

Je však potrebné poukázať na predpokladaný pomerne výrazný prepád ziskovosti v rokoch 2017 a 2018 už aj v Základnom scenári. Tento prepád sa predpokladá jednak z dôvodu očistenia zisku za rok 2016 o jednorazové príjmy (najmä príjmy z predaja podielu v spoločnosti VISA) a jednak z dôvodu markantného pokle-

Graf 29 Bankový sektor vykazuje dostatočnú odolnosť voči nepriaznivým scenárom

Zdroj: NBS.

Poznámka: Primeranosť vlastných zdrojov (PVZ) na konci roka 2016 je upravená o predpokladaný vplyv navýšenia kapitálu.

su čistých úrokových príjmov. Tieto príjmy sa znížia v rámci Základného scenára o 100 mil. € v roku 2017 oproti roku 2016 a o ďalších 80 mil. € v roku 2018. Za poklesom čistých úrokových príjmov je najmä predpokladané zmiernenie rastu objemu úverov, ako aj predpokladaný dodatočný pokles úrokových sadzieb (najmä v prípade spotrebiteľských úverov). Očakáva sa teda pokles schopnosti sektora generovať čisté úrokové príjmy, ktoré sú ako hlavný zdroj príjmu pre banky kľúčovým faktorom pri schopnosti budovať kapitálové vankúše na absorpciu neočakávaných strát.

Tabuľka 6 Porovnanie výsledkov stresového testovania ku koncu roka 2015 a 2016

	Základný scenár	Scenár 1	Scenár 2
Kapitálová primeranosť sektora na konci dvojročného obdobia			
2015	17,2 %	15,2 %	13,9 %
2016	17,9 %	15,1 %	13,2 %
Potreba dodatočného kapitálu na dosiahnutie 8 %-nej kapitálovej primeranosti			
2015	0	0	3
2016	0	23	65
Potreba dodatočného kapitálu na dosiahnutie 10,5 %-nej kapitálovej primeranosti			
2015	0	16	132
2016	16	92	177

Zdroj: NBS.

Poznámka: Riadky 2015 uvádzajú výsledky stresového testovania ku koncu roka 2015 a riadky 2016 uvádzajú výsledky stresového testovania ku koncu roka 2016.

3.2 AKTÍVNA REAKCIA MAKROPRUDENCIÁLNEJ POLITIKY

Hlavné trendy

- Vzhľadom na akceleráciu aktuálnych trendov na trhu úverov rastie pravdepodobnosť zvyšovania miery proticyklického kapitálového vankúša
- Pokles kapitálovej požiadavky na systémovo významné banky
- Príprava opatrenia v oblasti poskytovania spotrebiteľských úverov
- V prvom štvrtroku 2017 vstúpilo do platnosti opatrenie o úveroch na bývanie

3.2.1 REAKCIA NBS NA SILNÝ RAST FINANČNÉHO CYKLU

MAKROPRUDENCIÁLNA POLITIKA REAGUJE NA RASTOVÚ FÁZU FINANČNÉHO CYKLU

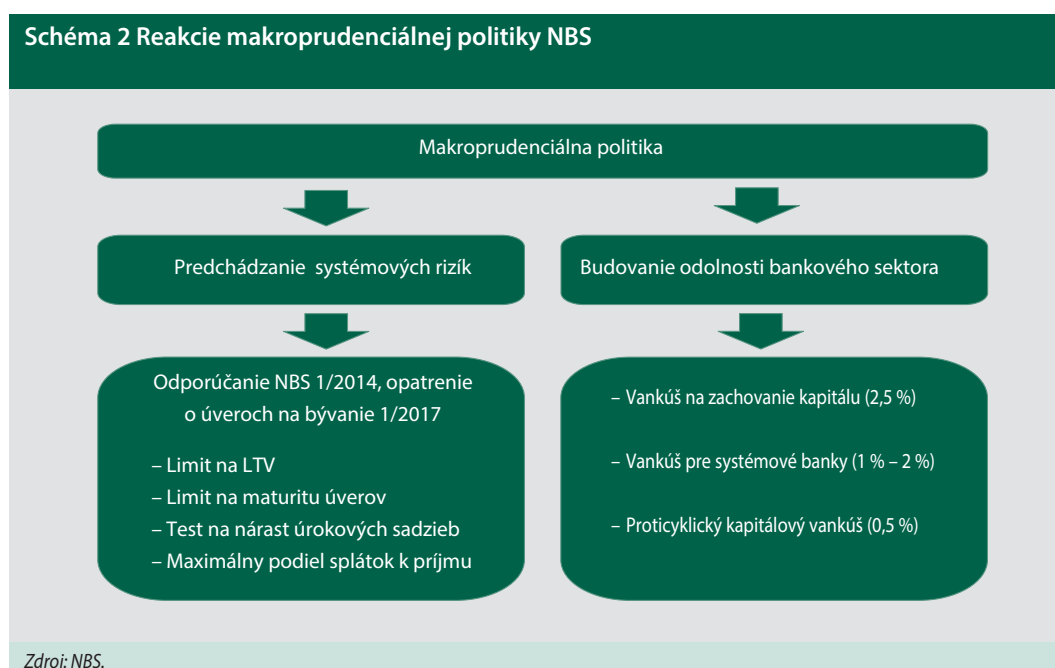
Slovenský bankový sektor je v súčasnosti vystavený pomerne výrazným rastovým trendom. Pozitívny ekonomický rast, zlepšovanie situácie na trhu práce, prostredie nízkych a klesajúcich úrokových sadzieb. To všetko prispieva k významnému rastu finančného cyklu. Kým na jednej strane táto fáza cyklu prináša viaceré pozitíva, na strane druhej práve v rastovej fáze cyklu sa zvyknú kumulovať riziká, ktoré v budúcnosti môžu viesť k viac alebo menej významným nerovnováham. Skúsenosti z iných krajín (najmä Španielsko, Írsko), ktoré zaznamenali siný rast finančného cyklu s následným výrazným prepadom finančných sektorov a domácich ekonomík, naznačujú potrebu zmierňovať nadmerný finančný cyklus.

NBS v oblasti makroprudenciálnej politiky pozorne monitoruje vývoj finančného cyklu a zároveň aj reaguje na vznikajúce nerovnováhy. Snahou NBS je na jednej strane predchádzať vzniku systémových rizík a na strane druhej budovať odolnosť bankového sektora, aby bol pripravený zvládnuť možné straty v budúcnosti.

Snaha o predchádzanie systémových rizík sa prejavila najmä prostredníctvom sprísňovania podmienok pri poskytovaní retailových úverov. Pričom hlavným cieľom týchto krokov bolo zachovanie zdravého a udržateľného rastu úverov. Sprísnenie podmienok bolo najprv implementované prostredníctvom Odporúčania č. 1/2014. V priebehu roka 2017 by mala byť ukončená transformácia princípov uvedených v odporúčaní vrátane určitej rekalibrácie parametrov do opatrení NBS. Treba však poznamenať, že cieľom týchto princípov, vrátane ich rekalibrácie, bolo predovšetkým zmierniť štrukturálne riziká spojené s rizikom príliš uvoľnených úverových štandardov. Cieľom nie je zmiernenie samotného tempa rastu úverov. Snahou tak bolo, aby každý nový klient s úverom mal prostredníctvom nastavení úverových parametrov vytvorené určité „vankúše“ pre vybrané riziká (pokles príjmu, rast úrokových sadzieb, pokles cien nehnuteľností a pod.). Pričom opatrenia NBS stanovovali len hraničné, resp. minimálne hranice pre úverové parametre. Každá banka si tak môže ďalej nastaviť svoje pravidlá samostatne vzhľadom na svoj rizikový profil.

NBS v posledných rokoch zásadne zvýšila odolnosť bankového sektora. Tieto kroky sú plne v súlade s princípom vytvárania kapitálo-

Schéma 2 Reakcie makroprudenciálnej politiky NBS

Zdroj: NBS.

vých vankúšov v dobrých časoch, s možným uvoľňovaním v zlých časoch. Už v roku 2014 bol v plnej miere prijatý vankúš na zachovanie kapitálu. V roku 2015 boli implementované kapitálové vankúše pre najvýznamnejšie banky. A v roku 2016 bolo prijaté rozhodnutie o proticyklickom kapitálovom vankúši vo výške 0,5 %. Celkovo tak minimálna kapitálová požiadavka na úrovni sektora stúpila z 8 % na úroveň 12 % až 13 % (podľa veľkosti banky).

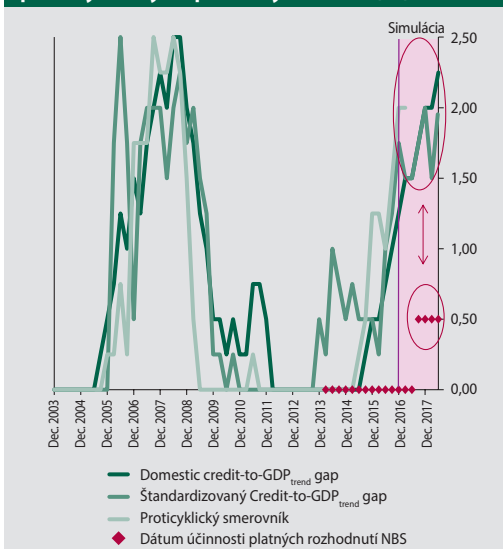
Počas procesu implementácie makroprudenciálnych opatrení sa však výrazným spôsobom zvýšili okrem štrukturálnych aj cyklické riziká. Hoci opatrenia zabránili ďalšiemu uvoľňovaniu úverových štandardov a v niektorých oblastiach ich aj mierne sprísnil, objemové rasty retailových úverov dosahujú stále nové historické maximá a postupne sa začal zrýchľovať aj rast cien nehnuteľností. Hlavným dôvodom je výrazný pokles úrokových sadzieb, najmä v priebehu roka 2016, ktorý je navyše jedným z najvýraznejších v EÚ. Dôsledkom je však rastúce riziko spojené s rýchlym rastom zadlženosti domácností, ako aj ďalšie riziká vyplývajúce z rastu cien nehnuteľností. NBS tieto trendy monitoruje a v prípade možného systémového rizika prijíma aj adekvátne opatrenia.

3.2.2 OPATRENIA V OBLASTI POSILNENIA ODOLNOSTI BÁNK

VZHLADOM NA AKCELERÁCIU AKTUÁLNYCH TRENDOV NA TRHU ÚVEROV RASTIE PRAVDEPODOBNOŠŤ ZVÝŠOVANIA MIERY PROTICYKICKÉHO KAPITÁLOVÉHO VANKÚŠA

Dňa 25. apríla 2017 Banková rada NBS potvrdila mieru proticyklického kapitálového vankúša na úrovni 0,5 % s účinnosťou od 1. augusta 2017. Rozhodnutie vychádzalo z najmä z vývoja trhu úverov domácnostiam a podnikom, ktorý tvorí jadro kľúčových ukazovateľov. Hodnoty Domestic credit-to-GDP_{trend} gap a Proticyklického smerovníka dosiahli pokrizové maximá a indikovali mieru proticyklického kapitálového vankúša na úrovniach 1,25 %, respektíve 2 %. Zároveň strednodobá makroekonomická predikcia potvrdila pozitívny výhľad a pokračovanie predpokladov pre ďalší rast úverov podnikom a domácnostiam. Zatiaľ čo všetky indikátory vypočítané k 31. decembru 2016 podporovali zvýšenie miery proticyklického kapitálového vankúša, účinnosť

Graf 30 Simulácia referenčných hodnôt pre proticyklický kapitálový vankúš (%)

Zdroj: NBS.

Poznámky: Časová os zobrazuje dátum, ku ktorému sú údaje na grafe.

Prvé zvýšenie miery proticyklického kapitálového vankúša je plánované s účinnosťou od 1. 8. 2017.

Ukazovateľ Domestic credit-to-GDP_{trend} gap obsahuje len úvery poskytnuté domácimi bankami. Ukazovateľ Credit-to-GDP_{trend} gap obsahuje všetky dlhy podnikov a domácností, objem dlhov podnikov získaných zo zahraničia v období 1993 – 2003 je odhadnutý pomocou úverov podnikom od domácich bánk.

opatrenia NBS č. 10/2016 bola dôvodom na vyššiu opatrnosť.

V prípade, že sa vývoj na trhu úverov potvrdí, Banková rada NBS zváži zvýšenie miery proticyklického vankúša v nasledujúcom štvrtroku. Z pohľadu nasledujúceho rozhodnutia Bankovej rady NBS o miere proticyklického kapitálového vankúša je podstatné, že miera rastu úverov domácnostiam aj podnikom v prvom štvrtroku 2017 vzrástla na 13,9 %, respektíve na 7,4 %. Je zrejmé, že takýto rast objemu úverov klientom sa v nasledujúcom štvrtroku prejaví ďalším nárastom ukazovateľov porovnávajúcich objem úverov a hrubý domáci produkt. Podobne možno očakávať rast proticyklického smerovníka, keďže väčšina vstupných premenných má tiež rastúci trend. Príkladom je medziročný rast cien bytov, ktorý v marci 2017 prekročil 10 %. V takomto prípade by aktuálne platná výška miery proticyklického kapitálového vankúša výrazne zaostávala za referenčnými hodnotami podľa hlavných ukazovateľov.

AJ V ROKU 2017 PREBEHLA REVÍZIA LOKÁLNE SYSTÉMOVO VÝZNAMNÝCH BÁNK A KAPITÁLOVÝCH VANKÚŠOV PRE TIETO BANKY NA SLOVENSKU

Zoznam lokálne systémovo významných bánk (O-SII) na Slovensku sa nemení ani v roku 2017¹⁶. Národná banka Slovenska preskúmava zoznam identifikovaných lokálne systémovo významných bánk pravidelne každý rok. Na určenie týchto bánk sa využíva usmernenie EBA¹⁷, ktoré vymedzuje spôsob, akým sa majú tieto banky určiť v jednotlivých členských štátoch EÚ. V roku 2017 NBS preskúmala zoznam O-SII na základe údajov ku koncu roka 2016. Nakoľko hranicu na určenie banky ako O-SII znova prekročili banky, ktoré boli identifikované ako O-SII v roku 2015 aj 2016, zoznam O-SII na Slovensku sa nemení.

Znížením celkového kapitálového vankúša pre identifikované O-SII sa dosiahol súlad s ostatnými členskými štátmi eurozóny. V roku 2016 došlo k identifikácii O-SII a k určeniu kapitálového vankúša pre tieto banky vo všetkých členských štátoch eurozóny. Toto umožnilo porovnanie kapitálových vankúšov určených pre jednotlivé O-SII v jednotlivých členských štátoch.

Snahou NBS v oblasti kapitálových vankúšov pre významné banky v rámci SSM je zachovanie princípu tzv. level playing field. To znamená, že výška kapitálového vankúša pre porovnateľné banky v rámci SSM by mala byť viac-menej na porovnateľnej úrovni.

Z tohto dôvodu vznikla potreba úpravy nastavenia celkovej výšky kapitálového vankúša pre slovenské O-SII s nasledovnými faktormi ovplyvňujúcimi zmenu kalibrácie:

- na rok 2017 je výška vankúša pre slovenské O-SII 2 %. Na zachovanie obozretnosti je vhodné túto výšku zachovať minimálne

pre najväčšie banky a vankúš pre ostatné banky nastaviť adekvátne;

- nová výška vankúša by mala viac korešpondovať aj s nastavením výšky vankúša ostatných O-SII v rámci eurozóny (tzv. „level playing field“ princíp).

Nová kalibrácia celkovej výšky kapitálového vankúša pre slovenské O-SII znamená plošné zníženie hodnoty vankúša pre slovenské O-SII o 1 percentuálny bod. Výšku kapitálového vankúša pre slovenské O-SII od 1. januára 2018 uvádza nasledujúca tabuľka.

3.2.3 OPATRENIA ZAMERANÉ NA POSILNENIE ODOLNOSTI DLŽNÍKOV**OPATRENIE O ÚVEROCH NA BÝVANIE URČUJE MINIMÁLNE ÚVEROVÉ ŠTANDARDY**

Na konci roka 2016 schválila Banková rada NBS opatrenie, ktorým upravuje úverové štandardy pri poskytovaní úverov na bývanie. Viaceré princípy vychádzali z Odporúčania NBS č. 1/2014, ktoré prvýkrát zaviedlo limity na podiel úveru k zabezpečeniu, veľkosť splátky k príjmu, splatnosť úverov a iné. Nová, právne záväzná forma regulácie niektoré ustanovenia doplnila a sprísnila, iné prevzala bez zmien. Účinnosť nadobudla postupne v priebehu prvého štvrťroka 2017.

Opatrenie upravuje nasledovné oblasti:

- Pomer úveru k zabezpečeniu (LTV)

Vhodné zabezpečenie úveru chráni klienta aj banku. V prípade zlyhania úveru má predaj založenej nehnuteľnosti pokryť nesplatený úver a klientovi tak nemusia vzniknúť dodatočné záväzky (napríklad zrážky zo mzdy). Na druhej strane, banka je chránená pred stratami, ktoré vzni-

Tabuľka 7 Výška kapitálových vankúšov pre slovenské O-SII od 1. januára 2018

Banka	Štruktúra kapitálových vankúšov od 1. januára 2018
Všeobecná úverová banka, a.s.	1 % vankúš pre O-SII + 1 % SRB
Slovenská sporiteľňa, a.s.	1 % vankúš pre O-SII + 1 % SRB
Tatra banka, a.s.	0,5 % vankúš pre O-SII + 1 % SRB
Československá obchodná banka, a.s.	1 % vankúš pre O-SII
Poštová banka, a.s.	1 % vankúš pre O-SII

Zdroj: NBS.

Poznámky: SRB – vankúš na krytie systémového rizika.

SRB sa aplikuje iba na všetky domáce expozície.

¹⁶ Ďalšie podrobnosti o identifikácii O-SII a o určení kapitálového vankúša pre tieto banky sú uvedené v rozhodnutiach NBS: <http://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom/politika-obozretnosti-na-makrourovnici/rozhodnutia>

¹⁷ EBA/GL/2014/10: <http://http://www.eba.europa.eu/documents/10180/930752/EBA-GL-2014-10+%28Guidelines+on+O-SIIs+Assessment%29.pdf>

kajú pri vymáhaní dlhu, zvlášť ak zlyháva veľa úverov v rovnakom čase.

Preto v zmysle opatrenia pri každom úvere musí zabezpečenie pokrývať úver (t. j. LTV najviac 100 %) a banka nemôže svoje portfólio sústrediť len na rizikové úvery (t. j. nie viac ako desatina novoposkytnutých úverov s LTV nad 90 %, nie viac ako polovica novoposkytnutých úverov s LTV nad 80 %). Postupne sa mierne sprísni požiadavka na rozloženie úverov v bankách (t. j. LTV nad 80 % najviac pri 40 % novoposkytnutých úverov).

Kým veľkosť úveru je možné vo výpočte určiť presne, hodnota zabezpečenia podlieha rozličným vplyvom. Preto banky musia využiť čo najpresnejšie ocenenie nehnuteľnosti, a to kombináciou ocenenia externým znalcom, kúpnej ceny a interného ocenenia.

V medzinárodnom porovnaní sa slovenská úprava LTV radí medzi miernejšie. V Európe je bežný napríklad úplný zákaz LTV 100 %, prípadne nižšie limity na druhú nehnuteľnosť, ktorú spotrebiteľ vlastní.

- Podiel splátky k príjmu

Úver na bývanie je spravidla veľkým záväzkom pre celú domácnosť.

Neraz ide o najvýznamnejší a fixný výdavok, ktorého veľkosť treba dôkladne zvážiť ešte pred jeho poskytnutím. Preto sa pri jeho poskytnutí prihliada na výdavky celej domácnosti (vo výške životného minima za každého člena). Navyše, vzhľadom na dlhú splatnosť úverov na bývanie je potrebné sa pripraviť na nárast úrokových sadzieb (klient musí vedieť splácať, aj keď úrokové sadzby vzrastú o 2 p. b.) a ďalšie nepredvídané okolnosti, ako je napríklad dlhodobá práceneschopnosť, strata zamestnania či iné finančné ťažkosti (postupne rastúca finančná rezerva 5 % až 20 % z rozdielu príjmov a výdavkov).

Európske krajiny obmedzujú zadlženie obyvateľstva rôzne. Niektoré sa zameriavajú na veľkosť splátky (podobne ako na Slovensku), iné na celkový úver vo vzťahu k príjmu.

- Splatnosť úveru

Aj keď úver na bývanie je dlhodobý záväzok, jeho splatnosť má svoje prirodzené hranice.

Opatrenie prináša obmedzenie na úvery s dlhou maturitou. Splatnosť nad 30 rokov môže mať maximálne desať percent úverov. Spotrebiteľské úvery môžu mať maximálnu splatnosť osem rokov.

SKRATKY

AFS	portfólio cenných papierov na predaj
CET1	Common Equity Tier 1 (vlastný kapitál Tier 1)
CMN	cenová mapa nehnuteľností
DDS	doplnková dôchodková spoločnosť
DGS	Deposit Guarantee Scheme (systém ochrany vkladov na financovanie riešenia krízových situácií)
DSS	dôchodková správcovská spoločnosť
EBA	Európsky orgán pre bankovníctvo
ECB	Európska centrálna banka
ESRB	Európsky výbor pre systémové riziká
EÚ	Európska únia
HDP	hrubý domáci produkt
HICP	harmonizovaný index spotrebiteľských cien
HTM	portfólio cenných papierov držaných do splatnosti
HZL	hypotekárne záložné listy
KŽP	klasické životné poistenie
LAA	Loss Absorption Amount (suma potrebná na zabezpečenie absorpcie strát)
LTV	Loan-to-value ratio (pomer úveru k hodnote zabezpečenia)
MCR	minimálna požiadavka na solventnosť
MREL	minimálne požiadavky na vlastné zdroje a oprávnené záväzky
NBE	Národná centrálna banka Estónska
NBS	Národná banka Slovenska
O-SII	lokálne systémovo významné banky
PZP	povinné zmluvné poistenie za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla
PVZ	primeranosť vlastných zdrojov
RCA	Recapitalisation Amount (suma potrebná na zabezpečenie rekapitalizácie)
ROE	Return on Equity (návratnosť aktív)
RPMN	ročná percentuálna miera nákladov
SCR	kapitálová požiadavka na solventnosť
SR	Slovenská republika
SSM	Jednotný mechanizmus dohľadu (Single supervisory mechanism)
ŠÚ SR	Štatistický úrad SR

Box 4

Graf A Úrokový strop klesá dvakrát rýchlejšie ako bankový priemer RPMN, aj pri spotrebiteľských úveroch s objemom do 1 500 EUR 32

Graf B Úrokový strop môže obmedzovať poskytovanie úverov pri náraste úrokových sadzieb 32

ZOZNAM TABULIEK

Tabuľka 1	Hlavné riziká pre finančnú stabilitu na Slovensku	7	Tabuľka 5	Podiel priamych regulatórných nákladov bánk na zisku pred zdanením za rok 2016	30
Tabuľka 2	Zmeny parametrov v scenári možného vývoja ziskovosti bánk do roku 2018	22	Tabuľka 6	Porovnanie výsledkov stresového testovania ku koncu roka 2015 a 2016	41
Tabuľka 3	Simulácia vývoja ROE naznačuje negatívny dopad prostredia nízkych úrokových sadzieb najmä v skupine menej významných bánk	23	Tabuľka 7	Výška kapitálových vankúšov pre slovenské O-SII od 1. januára 2018	44
Tabuľka 4	Scenáre nárastu úrokových sadzieb a kreditných prírážok	28			